

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการทัศน์ของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนตามความคาดหวังและความเป็นจริงที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อได้ข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้บริหาร โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ นำไปพิจารณาเพื่อวางแผน กำหนดนโยบาย ในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนต่อไปผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์
2. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง
 - 2.1 ความหมายของความคาดหวัง
 - 2.2 ลักษณะความคาดหวัง
 - 2.3 แนวคิดและทฤษฎีความคาดหวัง
 - 2.4 แนวคิดความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน
3. แนวคิดเกี่ยวกับระบบบริหารงานแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 - 3.1 แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 - 3.2 หลักการพื้นฐานของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 - 3.3 ลักษณะของการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน
 - 3.4 ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
 - 3.5 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
4. แนวคิดการจัดการศึกษาของโรงเรียน
 - 4.1 ด้านบริหารงานวิชาการ
 - 4.2 ด้านบริหารงานบุคคล
 - 4.3 ด้านบริหารงานงบประมาณ
 - 4.4 ด้านบริหารงานทั่วไป

5. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนกับการจัดการศึกษา
 - 5.1 ความหมายของชุมชน
 - 5.2 บทบาทและความสำคัญของชุมชนต่อโรงเรียน
6. สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตบริการทางการศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ
7. สภาพทั่วไปของโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ
9. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนทัศน์

คำว่า กระบวนทัศน์ มาจากคำภาษาอังกฤษ ว่า Paradigm หมายถึง ทัศนคติพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง อันกำหนดแบบแผนการคิดและการปฏิบัติในประชาคมหนึ่งๆ เมื่อใดทัศนคติพื้นฐานดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปจะทำให้แบบแผนการคิดการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยทั้งกระบวนซึ่งเรียกว่า การ เปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) (ประเวศ วะสี, 2540:1-2)

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ กระบวนทัศน์ไว้หลายความหมาย ดังนี้

เฉลิมพล ศรีหงษ์ (2548:51) กล่าวว่า กระบวนทัศน์ หมายถึง การกำหนดแก่นของปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาลักษณะเฉพาะ ซึ่งได้รับการยอมรับจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาหนึ่งและใช้เป็นพื้นฐานร่วมกันในการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ หรืออธิบายรายละเอียดต่อไป

โทมัส เคฮัน (Thomas S. Kuhn, 1978:10) กล่าวว่า กระบวนทัศน์ หมายถึง ผลสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Achievement) ที่นักวิชาการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมองค์การ นโยบาย โครงสร้าง กระบวนการ เทคโนโลยี และพฤติกรรมการบริหาร

โรเบิร์ต ที ฮอลท์ และจอร์น เอ็ม ริชาร์ดสัน (Robert T. Holt & John M. Richardson 1977:205) กล่าวว่า กระบวนทัศน์ หมายถึง แบบแผน หรือกรอบเค้าโครงที่กำหนดรูปแบบและแนวทางการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ (1) แนวความคิดเชิงทฤษฎี (2) ทฤษฎี (3) กฎ (4) ปัญหา (5) ข้อเสนอแนะ

กล่าวโดยสรุปกระบวนการทัศน หมายถึง ตัวแบบ รูปแบบ กรอบแนวความคิด แนวทางการศึกษา ที่ใช้วิธีการทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการศึกษา และแก้ปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการ ณ ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งการเกิดกระบวนการทัศนตามความหมาย ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการคิดและการปฏิบัติซึ่งจะรวมเป็นถึงทัศนคติ ค่านิยม เป็นส่วนประกอบ

ทัศนคติและเจตคติ

ความหมายของทัศนคติ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546:395) ให้ความหมายทัศนคติว่าเป็นคำสมาส ระหว่างคำว่า ทัศ ซึ่งแปลว่าความเห็น กับคำว่าคติ ซึ่งแปลว่าแบบอย่าง หรือลักษณะ เมื่อรวมกันเข้าจึงแปลว่าลักษณะของความเห็น ซึ่งหมายถึงความรู้สึกส่วนตัวที่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดคนหนึ่ง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2539:37) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นแนวโน้มที่ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ วัตถุ หรือสถานที่และแนวโน้มไปในทางที่พึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ

นิวคอมบ์ (Newcomb, อ้างถึงใน ลัดดา กิติวิภาค 2538:1-2) กล่าวว่า ทัศนคติของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับ จะแสดงออกในพฤติกรรม 2 ลักษณะ คือ

1. ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) แสดงออกในลักษณะพึงพอใจ เห็นด้วยหรือชอบจะทำให้บุคคลอยากจะทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้สิ่งนั้น
2. ทัศนคติทางลบ (Negative Attitude) แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจ และไม่เห็นด้วยหรือไม่ชอบ ทำให้บุคคลเกิดความไม่พอใจ ชิงชัง ต้องการหนีห่างจากสิ่งนั้น

ความหมายเจตคติ เจตคติเป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคลสิ่งของ การกระทำสถานการณ์และอื่นๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออก ที่มุ่งถึงสถานภาพของจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เครือวัลย์ สงวนดี (2538:12) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึงความพร้อมในการกระทำของบุคคลต่อสิ่งใด บุคคลใด ความพร้อมดังกล่าวของบุคคลเห็นได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงต่อสิ่งนั้นว่า ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2537:54 อ้างถึงในเครือวัลย์ สงวนดี 2538:12) ให้ความหมายของเจตคติว่าเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบเป็นส่วนพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า เจตคติหรือทัศนคติ (Attitude) เป็นคำๆ เดียวกัน หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดด้วยความคิดของบุคคล หรือความรู้สึกเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย หรือท่าทีที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับ ได้พบเห็น หรือรับทราบซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ว่าชอบ

หรือไม่ชอบ เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด และมีแนวโน้มที่จะทำการตอบสนองต่อสิ่งนั้น ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ในทางสนับสนุนหรือปฏิเสธก็ได้

ค่านิยม

ได้มีนักวิชาการให้ความหมายหลากหลายดังนี้

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2544:66) ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า ความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าซึ่งเป็นผลให้บุคคลใช้เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่นำมาประเมินหรือตัดสินใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล

มาลินี จุลทะรพ (2537:269) ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า สิ่งที่บุคคลยึดถือประจักษ์ที่ช่วยตัดสินใจในการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ซึ่งบุคคลเลือกสรรว่าดีแล้วและชอบมากกว่าสิ่งอื่นๆ เพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ค่านิยมจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

พนัส หันนาคินทร์ (2533:17) ให้ความหมายของค่านิยมว่า เป็นารชอบ-รับนับถือและพร้อมจะปฏิบัติตามคุณค่าที่คนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่ต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจเป็นวัตถุมนุษย์ สิ่งมีชีวิตอื่น รวมทั้งการกระทำในด้านเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรมและสุนทรียภาพ โดยได้ทำการประเมินจากทัศนะต่างๆ โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว

จากความหมายของค่านิยมข้างต้น สรุปได้ว่า ค่านิยมคือสิ่งที่บุคคลหรือสังคมยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือความนึกคิดของตนเองเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเองหรือสังคม

จากการกล่าวมาข้างต้นกระบวนทัศน์เป็นรูปแบบ กรอบแนวความคิด ที่ใช้เป็นแนวทาง การศึกษา และแก้ปัญหาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงการคิดและการปฏิบัติ โดยสอดคล้องและมีลักษณะเด่นเดียวกับ ทัศนคติ และค่านิยม ซึ่งเป็นการบอกถึง ความรู้สึกนึกคิด ความรู้สึกเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย สิ่งที่บุคคลหรือสังคมยอมรับ กระบวนทัศน์จึงเป็นแนวคิด ทัศนคติ ค่านิยม

2. แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวัง

ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการคาดหวัง ไว้ดังนี้

ความหมายของความคาดหวัง

ประภาส ศิลปรัสมิ (2536:17) ให้ความหมายของคำว่า ความคาดหวัง ดังนี้

หมายถึง ระดับผลงานที่บุคคลกำหนดหรือคาดหวังว่าจะทำได้เพื่อให้บุคคลทำงานที่ตน เคยทำ และความคาดหวังนั้น เป็นระดับที่บุคคลปรารถนาจะนำไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน

การทำงานแต่ละครั้ง และเขาได้กล่าวถึงบทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) ว่าหมายถึงความคิดเห็นที่มีต่อบุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งใด ตำแหน่งหนึ่ง ทั้งกระทำและไม่กระทำ ดังนั้น บทบาทที่คาดหวังนั้นจะออกมาในรูปของการกระทำ ที่บุคคลคิดว่าควรทำตามสิทธิหรือหน้าที่ในตำแหน่งนั้นๆ ที่ตนครอบครองอยู่

สฤณี ธรดากร (2535:92) ให้ความหมายของ “ความคาดหวัง” ที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงของคนว่า คือการทำนายเหตุการณ์ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง การคาดหวังจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เราเคยมีประสบการณ์เดิมมาก่อน ... ในชีวิตจริงของคนเรานั้น สิ่งที่เราคาดหวังไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ มักจะไม่ตรงกันเสมอไป ช่องว่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ เรียกว่า “Discrepancy” discrepancy จะเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้คนเกิดการตื่นตัวได้

สุรางค์ จันทร์อม (2534:126) กล่าวว่า “ความคาดหวังคืออันดับของชุด มาเข้า มาเข้า มาเข้า เป็นความคาดหวังที่น่าจะเป็นไปได้ ชีวิตของคนเราทุกคนย่อมขึ้นอยู่กับความคาดหวังด้วยกันทั้งสิ้น พฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกในปัจจุบัน เราย่อมคาดหวังผลในอนาคต ฉะนั้น ความคาดหวังจึงเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีตของบุคคล”

จากการตรวจสอบเอกสารสรุปได้ว่า ความคาดหวังประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประสบการณ์ การกระทำและอนาคต ดังนั้น สามารถสรุปความหมายของความคาดหวังได้ว่า หมายถึง ความมุ่งหวังหรือคาดคะเนของบุคคลที่มีต่อคนอื่นให้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาให้เป็นไปในอนาคต

ลักษณะของความคาดหวัง

อุดมพร ดันตนะรัตน์ (2541:9) ให้เสนอแนะข้อควรพิจารณาในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. พิจารณาว่าเป้าหมายที่จะไปสู่มีคุณค่ามากน้อยเพียงไร
2. พิจารณาว่าสิ่งที่กระทำนั้น สามารถคาดหวังให้ไปถึงจุดหมายได้เพียงใด

ความเกี่ยวพันทั้ง 2 ประการ ดังกล่าวนี้อาจเป็นองค์ประกอบหรือตัวชี้แห่งความสำเร็จซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจของแต่ละคนในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ ในการกระทำต่างๆ บุคคลจะมีการตั้งจุดหมายหรือคาดหวังเพื่อจะให้ไปสู่ความสำเร็จตามที่บุคคลคาดหวังเอาไว้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคล และสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญไม่น้อยที่จะทำให้ความคาดหวังนั้นเป็นจริงขึ้นมาดังที่ Getzels และคณะ (อ้างใน พันธวงศ์ สุทธิพันธ์ 2538:32) ได้กล่าวไว้ว่า

“... ความคาดหวังของบุคคลย่อมแตกต่างกันไป เพราะคนเราต่างก็มีความคิดและความต้องการต่างกัน เมื่อคนเราต่างก็มีความคิดและความต้องการต่างกัน พฤติกรรมทางสังคมของบุคคล

จึงต่างกันด้วยและบุคคลได้รับอิทธิพลจากความคาดหวังของคนในองค์กรหรือจากจุดประสงค์ขององค์กรซึ่งเรียกว่าเป็นฝ่ายสถาบันมิติ กับความต้องการส่วนตัวของตนเอง ซึ่งเรียกว่า ฝ่ายบุคคลมิติ ทั้งสองประการนี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางสังคม...”

ประกาศ ศิลปรัศมี (2536:20) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเกี่ยวกับ ความคาดหวังว่า ลักษณะของความคาดหวังนั้นเปรียบเหมือนกับ “การเล่นละครเวที” กล่าวคือจะต้องมีผู้แสดง ผู้ชม และมีบทบาทสำคัญผู้แสดงคือ

1. ความคาดหวังจาก “บท” หมายถึง ภาวะความเป็นจริงต่างๆ ทางสังคมจะเข้ามาเปรียบได้เช่นกับละคร ซึ่งประกอบด้วยตำแหน่งต่างๆ ทางสังคมมากมายโดยมีบรรทัดฐานเป็นตัวกำหนดว่า บุคคลควรจะมีพฤติกรรมเช่นใดในสังคม กิจกรรมหรือการกระทำต่างๆ ทางสังคมจะถูกจัดระบบและควบคุมโดยบรรทัดฐานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์และเงื่อนไขของสังคมที่แตกต่างกันไป

2. ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่นๆ หมายถึง ภาวะที่สังคมมีบรรทัดฐานซึ่งเปรียบเสมือนสคริปที่จะกำหนดบทบาทของบุคคลในความสัมพันธ์กันทางสังคมดังกล่าว่า บุคคลในสังคมจึงต้องมีการสวมบทบาทซึ่งกันและกันเพื่อที่บุคคลจะได้คาดหวังพฤติกรรมของบุคคลอื่นในสังคมที่แสดงออกและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ถูกต้องได้ตามความคาดหวังของสังคม และบุคคลอื่นๆ

3. ความคาดหวังจากผู้ชม หมายถึง เป็นความคาดหวังของบุคคลในสังคมที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ กัน ซึ่งจะต้องคาดหวังและสวม บทบาทของบุคคลอื่นที่เป็นเครื่องนำทางไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างถูกต้อง และนำไปตามหลักเกณฑ์ที่เป็นความคาดหวังร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าความคาดหวังนี้เป็นสิ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจในการทำอะไร เพราะบางครั้งคนเราจำเป็นต้องตัดสินใจเพื่อเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืออันใดอันหนึ่งกรณีที่เกิดมีความต้องการหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ลักษณะของความคาดหวังเป็นระดับความคิดเห็นรวมถึงความต้องการของบุคคล จะมีความแตกต่างกันไป อันมีผลมาจากความคิด สภาพแวดล้อม ซึ่งความคาดหวังนี้จะเป็สิ่งที่สามารถนำไปสู่การตัดสินใจในภายหลังได้

ทฤษฎีเกี่ยวกับความคาดหวัง

ฮอย และมิชเกล (Hoy & Miskel 1991:179) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ไว้ สรุปได้ดังนี้ ในระหว่างปี 1960 ถึง 1989 ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory) ได้แพร่หลายเป็นอย่างมากในงานวิจัยต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทฤษฎีนี้เป็นศูนย์รวมงานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในองค์กร มีการนำไปเผยแพร่ในวงกว้างและต่อเนื่อง ในขณะที่แบบจำลองทฤษฎีความคาดหวังที่มีประวัติมาอย่างยาวนานในสาขาจิตวิทยา ซึ่งถูกคิดขึ้นโดย

Tolman's ในปี 1932 นั้น ได้มาแพร่หลายจนเป็นที่รู้จักในระหว่างปี 1960 ถึง 1969 โดย Victor Vroom ในปี 1964 ร่วมกับคนอื่นๆ คือ Graen ในปี 1963 Galbraith และ Cummings ปี 1967 Porter และ Lawler ปี 1968 นอกจากนี้ Hoy และ Miskel (1991:179-180) ยังได้อธิบายถึงทฤษฎีความคาดหวังซึ่งสรุปได้ว่า ทฤษฎีความคาดหวังประกอบด้วยความคิดพื้นฐานอัน ได้แก่ การให้คุณค่า (Valence) การเชื่อมโยง (Instrumentality) และความคาดหวัง (Expectancy) หรือที่เรียกว่า VIE Theory หรือ Value Theory ซึ่งสามารถอธิบายโดยสรุป (อ้างใน รมิตา วารีย์ 2546:9) ได้ดังนี้

1. การให้คุณค่า (Valence (V)) หมายถึง ค่านิยมทั้งแง่ลบ และแง่บวก ที่บุคคลกำหนดให้กับผลงานหรือรางวัลในการทำงานในองค์กร เป็นพลังของความต้องการที่บุคคลมีต่อสิ่งตอบแทนอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นระดับความพอใจที่บุคคลในองค์กร คาดหวังที่จะได้รับใบงานหรือผลตอบแทน ซึ่งไม่ใช่ค่าจริงในตัวผลงานหรือรางวัลนั้น เช่น ความรู้สึกรับผิดชอบที่มี ความสามารถเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เป็นผู้มีประสบการณ์มีความคิดสร้างสรรค์ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทำให้การศึกษาให้มีความสำคัญสูง เป็นต้น

2. การเชื่อมโยง (Instrumentality (I)) หมายถึง ความเชื่อมโยงที่บุคคลมองเห็นว่าสิ่งตอบแทนจะตามมาหลังจากที่ได้ประสบความสำเร็จตามงานที่กำหนด ความเชื่อมโยงจะสูงเมื่อบุคคลเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานกับผลตอบแทน เช่น หากครูคิดว่าถ้านักเรียนในชั้นประสบความสำเร็จสูง จะทำให้สังคมยอมรับความสามารถในการสอนของตน แสดงว่าครูมีความเชื่อมโยงของสองสิ่งนี้สูง

3. ความคาดหวัง (Expectancy (E)) หมายถึง ความน่าจะเป็นหรือระดับความแน่ชัดว่าเมื่อลงมือพยายามทำไปในระดับที่กำหนดแล้ว จะเกิดผลของงานในระดับหนึ่งจำเพาะ กล่าวคือ ความเชื่อของบุคคลว่า เมื่อได้ลงมือปฏิบัติไปในกิจกรรมในระดับหนึ่ง จะส่งผลให้ได้เป้าหมายระดับหนึ่งในเชิงคณิตศาสตร์ คือ โอกาสที่จะเป็นไปตามความคาดหวังมีได้ตั้งแต่ 0-1 เมื่อความคาดหวังตกลงมาอยู่ที่ 0 หมายความว่า บุคคลนั้นเชื่อว่าสิ่งที่ทุ่มเทไปไม่สัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นในทางกลับกันเมื่อความคาดหวังก้าวไปถึง 1 บุคคลก็จะเกิดความแน่ใจอย่างสมบูรณ์ว่าผลที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการกระทำนั้นจริงๆ เช่น ถ้าครูมีความรู้สึกรู้ว่าหากเขาใช้ความพยายามส่วนตัวเพิ่มขึ้น โอกาสที่นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์สูงย่อมมีมากขึ้น นั่นหมายความว่า ครูมีระดับความคาดหวังที่สูง เป็นต้น

โดยปกติแรงจูงใจของบุคคลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ขึ้นอยู่กับความเชื่อของบุคคลว่า

1) สามารถที่จะทำให้บรรลุเป้าได้ (High Expectancy) 2) มีรางวัลที่พึงใจ (High Instrumentality) และ 3) ผลงานหรือผลตอบแทนที่ได้มาให้คุณค่าในทางบวกแก่ตนเอง (High Valence) นั่นเอง เนยลอร์และคณะ (Naylor and Other อ้างถึงใน Lunenburg และ Ornstein, 1991:101-102) ได้เพิ่ม

องค์ประกอบจากความคิดพื้นฐานของทฤษฎีความคาดหวังทั้ง 3 ประการ (VIE) เป็น 4 ประการ คือ Outcomes, Valence, Instrumentality และ Expectancy ซึ่ง Outcomes ที่เพิ่มมานั้นหมายถึง ผลงานขั้นสุดท้ายของงานใดงานหนึ่งมี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับ 1 คือ ส่วนหนึ่งของผลงานเป็นผลงานที่เกิดขึ้นโดยตรง และระดับ 2 คือ ผลกระทบที่เกิดจากระดับที่ 1 นั่นคือ ผลงานระดับที่ 1 เป็นรางวัล ส่งผลเป็นรางวัลระดับ 2 อันจะนำไปสู่ความสำเร็จสมบูรณ์ เช่น เงินเดือนขึ้น ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นที่ยอมรับของเพื่อนร่วมงาน เป็นที่เชื่อถือของผู้บังคับบัญชา หรือเป็นความภูมิใจในความสำเร็จ เป็นต้น

แอตคินสัน (Atkinson, 2534:197 อ้างถึงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2534:197) ได้อธิบายถึงแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นประเภทหนึ่งของแรงจูงใจทางสังคมว่า ในสถานการณ์หนึ่ง ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีความพยายามที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จโดยการเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ถ้าผลงานสูงกว่า หรือเท่าเกณฑ์มาตรฐานก็ถือว่าประสบผลสำเร็จ และไว้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าขึ้นอยู่กับ 3 องค์ประกอบสรุปได้ดังนี้

1. ความคาดหวัง (Expectation) หมายถึงการคาดล่วงหน้าถึงผลการกระทำของตน คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะคาดล่วงหน้าถึงความสำเร็จของตนเอง
2. สิ่งล่อใจ (Incentive) ความพึงพอใจที่ได้รับจากการกระทำงาน เช่น งานที่ตนสนใจ หนัก มีผลตอบแทนสูง ถ้ามีสิ่งล่อใจที่เป็นที่พอใจของบุคคลก็จะทำให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงด้วย
3. แรงจูงใจจากความพึงพอใจในการแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความผิดหวัง กล่าวคือ คนเราจะกระทำการใดก็ย่อมหวัง ให้ได้รับความสุข ความพอใจกับการกระทำต้องการความสำเร็จ และกลัวความล้มเหลว

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ความคาดหวังเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจของบุคคล คือการคาดหมายถึงผลของความสำเร็จจากสิ่งที่กระทำในปัจจุบันว่าจะเกิดขึ้นอย่างไรในอนาคต ซึ่งหากสามารถกระตุ้นให้บุคคลมีความคาดหวังสูง ก็จะเป็นการสร้างแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ให้สูงขึ้นด้วยนั่นเอง

แนวคิดความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนทุกงานทั้งงานบริหารวิชาการ งานบริหารบุคลากร งานบริหารงบประมาณ และงานบริหารงบประมาณ ก็เพื่อมุ่งหวังให้ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อคุณภาพนักเรียน การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและโรงเรียนนั้น มาตรฐานจะเป็นตัวบทกำหนดที่ช่วยให้การบริหารมีทิศทางที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและบุคคลทั่วไป สามารถทำให้โรงเรียนโดยทั่วไปนั้นมีคุณภาพใกล้เคียงกันมากที่สุด

จรัส นองมาก (2538:18) กล่าวถึงมาตรฐานคุณภาพโรงเรียน หมายถึง ขอบข่ายของความสำเร็จในการดำเนินงานของแต่ละเรื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพภายในโรงเรียน

การบริหารเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพ คือ เป้าหมายที่สำคัญของการบริหารโรงเรียน แต่การบริหารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว สามารถดำเนินการได้หลายแนวทางหลากหลายไปตามลักษณะของผู้บริหาร สถานที่ ช่วงเวลา และสถานการณ์ กล่าวคือ แนวทางการบริหารไม่ได้เป็นสูตรสำเร็จที่ใครนำไปปฏิบัติแล้วจะประสบผลสำเร็จ ในลักษณะเดียวกันแม้จะมีผู้เสนอแนวคิด ทฤษฎี การบริหารไว้มากมายตลอดจนได้เห็นรูปแบบการบริหารที่ประสบความสำเร็จแล้ว ก็ไม่หมายความว่าสามารถนำแนวคิดทฤษฎี การบริหารและตัวแบบเหล่านั้นมาใช้ได้อย่างตรงไปตรงมา ผู้บริหารจำเป็นต้องปรับหรือหลอมให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของตนเอง ประสบการณ์การบริหารที่ผ่านมา ตลอดจนเงื่อนไขและข้อจำกัดของโรงเรียนให้กลายเป็นแนวทางการบริหารโรงเรียนของตนเอง ที่มั่นใจว่าสามารถดำเนินการสู่เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพนักเรียนได้ ฉะนั้นในเรื่องการบริหารโรงเรียนประเด็นที่ผู้บริหารควรคำนึงถึง คือสำรวจว่าคุณลักษณะของตัวเองเป็นอย่างไร เงื่อนไขข้อจำกัดทั้งที่เป็นอุปสรรคและสนับสนุนการบริหารงานมีอะไรบ้าง แนวคิด ทฤษฎีการบริหาร ตัวแบบผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จและประสบการณ์ของคนเองที่คิดว่าน่าจะเป็นแนวทางในการบริหารให้กับตนเองได้มีอะไรบ้าง จากนั้นนำมาหลอมหรือสร้างเป็นแนวทางการบริหารโรงเรียน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management หรือ SBM) เป็นแนวคิดของการบริหารและการจัดโรงเรียน ลูเนนเบิร์ก และออนสไตน์ (Lunenburg & Omstein, 2000:36-37) กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการบริหารโรงเรียนที่เกี่ยวกับโครงสร้าง วิธีการทางอำนาจ และความรับผิดชอบระหว่างเขตพื้นที่กับโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงบทบาทและความรับผิดชอบของคณะครูในโรงเรียนและบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่ที่จัดองค์การด้วยการยอมรับนับถือขนาดบทบาทและความรับผิดชอบของโรงเรียนความรับผิดชอบทางวิชาการที่เคยเป็นกฎเกณฑ์ตามระบบราชการ โรงเรียนจะดำเนินงานตามโครงสร้างใหม่คือ มีการดำเนินงานได้ด้วยตนเองโดยผ่านกลไกและระเบียบที่บังคับลง และให้อำนาจการตัดสินใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน ได้แก่ครู ผู้ปกครอง นักเรียนและสมาชิกในชุมชน การเพิ่มอำนาจการตัดสินใจอาจเปลี่ยนจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนเป็นรูปตัวแทนสภาโรงเรียนก็ได้

ส่วนประกอบของสภาจะเป็นสมาชิกจากการเลือกตั้งและความรับผิดชอบก็จะเปลี่ยนไปด้วย สภาโรงเรียนอาจเกิดจากการเลือกตั้งจากคณะครูในระดับชั้นต่างๆ หรือจากแผนกวิชา หรืออาจประกอบด้วยสมาชิกจากคณะกรรมการต่างๆ ในโรงเรียน เช่น คณะกรรมการหลักสูตรคณะกรรมการบริหารบุคลากร คณะกรรมการงบประมาณ ในบางโรงเรียนอาจมีธรรมนูญสภาครูก็ได้ โรงเรียนอาจตั้งเป็นสภาการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วยผู้ปกครอง ครู ประชาชน และผู้บริหารโรงเรียน จำนวนตัวแทนในแต่ละโรงเรียนขึ้นกับขนาดของโรงเรียน ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาระบบโรงเรียน อำนาจจะเปลี่ยนจากสำนักงานกลางของเขตพื้นที่มาสู่โรงเรียน และระบอบราชการ และการสั่งการจะเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจและรูปแบบประชาธิปไตย

แนวความคิดการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวความคิดการบริหารและการจัดการโรงเรียนในแนวคิดใหม่ เริ่มแต่ในสหรัฐอเมริกาในรัฐเท็กซัสที่มีกฎหมายการศึกษา ใช้คำว่า School-Based Management ต่อมารัฐเคนตักกีก็มีกฎหมายปฏิรูปการศึกษาในปี 1990 ก็ใช้คำนี้ในกฎหมาย ในรัฐโอเรกอนมีคณะกรรมการตัดสินใจโรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Decision Making Committee) ได้กำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษา ลูเนนเบิร์ก และออร์นสไตน์ (Lunenburg & Ornstein, 2000:37) จะเห็นได้ว่า คำว่า School-Based Management ได้มีการใช้คำนี้ในกฎหมายการศึกษาของรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา และแนวความคิดนี้ได้แพร่กระจายไปในประเทศต่างๆ

โควาลสกี (Kowalski, 2003:272) กล่าวว่า ระหว่างปี 1980 ได้มีแนวความคิดว่าโรงเรียนทุกโรงควรสนองความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง ซึ่งควรกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่โรงเรียนแต่ละโรง โดยการกระจายอำนาจให้แก่ครูใหญ่ ครู ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน การตัดสินใจควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความยืดหยุ่นในระดับสูง ยอมให้โรงเรียนตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของนักเรียนอย่างแท้จริง
2. มีการตรวจสอบได้ โรงเรียนแต่ละโรงจะต้องสามารถตรวจสอบการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้วได้
3. ผลผลิตของโรงเรียน นักเรียนมีการเรียนรู้มากขึ้น โดยมีคุณธรรมจากผลการตัดสินใจของโรงเรียนเป็นฐาน

การบริหารโรงเรียนเป็นฐานเป็นการให้คณะกรรมการโรงเรียนตัดสินใจเกี่ยวกับโรงเรียน โควาลสกี (Kowalski, 2003:273) และการเปลี่ยนแปลงสภาพของโรงเรียน 5 ด้านคือ

1. โครงสร้าง:วิธีการของอำนาจมีการปรับปรุงใหม่
2. ความยืดหยุ่น:ขนาดของอำนาจมีการปรับปรุงเพื่อให้การทำงานง่ายขึ้นและรวดเร็วขึ้น
3. การตรวจสอบ:ขนาดของอำนาจทั้งของสภาโรงเรียน ครูใหญ่ คณะครู ที่รับผิดชอบต่อการตัดสินใจ สามารถตรวจสอบได้
4. ผลผลิต:คุณภาพจะแตกต่างกันตามสภาพการตัดสินใจ และขึ้นกับผลการเรียนรู้ของนักเรียน
5. การเปลี่ยนแปลง:เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์การ การปฏิบัติการสอน นโยบายของโรงเรียนและวัฒนธรรมโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางของการปฏิรูปโรงเรียนโดยการกระจายอำนาจให้แก่โรงเรียน การบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นแนวทางหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาโดยการกระจายอำนาจจัดการศึกษาไปยังโรงเรียนให้มากขึ้น โดยมีความเชื่อว่าการให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่มากขึ้นจะทำให้ประสิทธิภาพของโรงเรียนสูงขึ้น มีความยืดหยุ่นมากขึ้น และมีผลผลิตมากขึ้น

หลักการพื้นฐานของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จากแนวคิดการบริหารโรงเรียนเป็นฐานนี้ มีหลักการพื้นฐานดังต่อไปนี้

เซ็ง (Cheng, 1996:44) กล่าวถึงหลักการ พื้นฐานในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2 ประการคือ

1. โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการตัดสินใจในการจัดการศึกษา เพราะการตัดสินใจสั่งการที่ดีควรอยู่ที่หน่วยปฏิบัติการ โรงเรียนในฐานะเป็นหน่วยปฏิบัติการจึงควรมีอำนาจในการบริหารและจัดการทั้งด้านวิชาการ ระบบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป จึงควรลดอำนาจและควบคุมจากส่วนกลาง

2. การมีส่วนร่วมและการมีความรู้สึกรับผิดชอบ เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา ความสำเร็จของการปฏิรูปไม่ใช่เกิดจากการควบคุมจากภายนอก แต่หากเกิดจากการที่สมาชิกในโรงเรียนและชุมชนให้ความร่วมมือและตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ

อุทัย บุญประเสริฐ (2543:154) กล่าวถึงหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไว้ 5 ประการคือ

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและเขตการศึกษาไปยังสถานศึกษาให้มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการศึกษาของเด็ก

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เป็นการให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการตัดสินใจ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า ตัวแทนนักเรียน เข้ามามีบทบาทในการร่วมจัดการศึกษาในรูปคณะกรรมการโรงเรียน ทำให้เกิดความรับผิดชอบและความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) ในอดีตการจัดการศึกษาจะทำโดยครอบครัว ชุมชน และวัด หรือองค์กรส่วนท้องถิ่น ดำเนินการจัดการศึกษา ต่อมากระทรวงศึกษาธิการรวมอำนาจจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานการศึกษา เมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการมีความรวดเร็ว การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้า ไม่สนองความต้องการของชุมชนและนักเรียน จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนจัดการศึกษาตามเดิมในรูปคณะกรรมการโรงเรียน โดยมีตัวแทนชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาดำเนินการจัดการศึกษา

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-Management) โรงเรียนจะเป็นหน่วยปฏิบัติที่ดำเนินการตามนโยบายของส่วนกลาง โรงเรียนไม่มีอำนาจการตัดสินใจอย่างแท้จริง การบริหารโรงเรียนเป็นฐานยังต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายของส่วนรวม แต่การทำงานให้บรรลุเป้าหมายมีวิธีการหลากหลายวิธี โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย จึงอาจใช้วิธีการต่างๆ แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ซึ่งจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าการกำหนดจากส่วนกลาง

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน จะต้องมีการอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อให้คุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ คณะกรรมการโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ตรวจสอบการบริหารจัดการ เป็นการถ่วงดุลระหว่างคณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียน

จากหลักการพื้นฐานดังกล่าว การบริหารโรงเรียนเป็นฐานนั้น หลักการสำคัญก็คือ หลักการกระจายอำนาจและหลักการมีส่วนร่วม โดยมีคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนบริหารจัดการด้วยตนเอง สามารถตัดสินใจในการจัดการศึกษาและสร้างความรู้สึกร่วมและการเป็นเจ้าของของครู ผู้ปกครอง และชุมชน อันจะทำให้การบริหารโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ลักษณะของการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน

อุทัย บุญประเสริฐ (2546:2) กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นรูปแบบและแนวคิดในการบริหารที่จะต้องมีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางหรือจากเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ทำให้สถานศึกษามีอำนาจและความรับผิดชอบในการบริหารตนเองในลักษณะเบ็ดเสร็จ มีความคล่องตัวและมีอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนในทุกด้านที่เป็นภารกิจของโรงเรียน ทั้งในด้านวิชาการและหลักสูตร การเงินและการงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป

เซ็ง (Cheng 1996:4) กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ตัวแทนคณะครู ผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งรวมตัวเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ได้มีโอกาสจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพสูงขึ้น และได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โวลสเตเตอร์ (Wohlstetter 1995:1) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน เป็นการกระจายอำนาจการควบคุมจากส่วนกลางไปยังชุมชนและโรงเรียน โดยให้คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง สมาชิกชุมชน และในบางโรงเรียนมีตัวแทนนักเรียนร่วมเป็นกรรมการด้วย มีอำนาจควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในระดับโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการบริหาร จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนมากขึ้น และทำให้ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนเป็นที่ยอมรับได้มากขึ้น

จากที่กล่าวมานี้ ลักษณะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจึงสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวคิดการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางหรือจากเขตพื้นที่การศึกษาไปยังโรงเรียนโดยตรง โรงเรียนมีอำนาจและความรับผิดชอบในการบริหารโรงเรียน โดยคณะกรรมการโรงเรียนได้เบ็ดเสร็จ ทำให้มีความคล่องตัวและมีอิสระในการบริหารและการจัดการได้มากยิ่งขึ้น ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพและได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. ภารกิจในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management Tasks) ที่โรงเรียนได้รับมอบอำนาจการบริหารจัดการและความรับผิดชอบ มี 4 ประการคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารการเงินและงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ดังกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในมาตรา 39 ไว้ดังนี้

“...ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง...”

3. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ยังมีแนวคิดของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทนคณะครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นการเปิดโอกาสให้จัดการและบริหารโรงเรียนสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

4. คณะกรรมการโรงเรียนที่ใช้การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน อาจมีรูปแบบของคณะกรรมการโรงเรียนเป็น 4 รูปแบบ ซึ่ง เลิธวูด และเมนซี (Leithwood & Menzies, 1998:21) กล่าวถึงรูปแบบของคณะกรรมการโรงเรียนไว้ 4 รูปแบบดังนี้

4.1 แบบผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก ผู้บริหารโรงเรียนเป็น ประธานคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการจะเป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารโรงเรียน มีเจ้าหน้าที่เขตการศึกษาเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง การกำหนดนโยบายการวางแผน การวางแผนทางการเงินแก้ปัญหา และการดำเนินงานของโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทในการร่วมเสนอความคิดเห็น อำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอยู่ที่ผู้บริหารโรงเรียน

4.2 แบบที่มีครูเป็นหลัก คณะกรรมการจะมีผู้แทนคณะครูมีสัดส่วนมากที่สุดโดยมีแนวคิดว่า ครูเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุดจึงย่อมรับรู้ปัญหาทุกอย่างได้ดีกว่า และถ้ามีโอกาสตัดสินใจจะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดมากที่สุด

4.3 แบบที่ชุมชนมีบทบาทหลัก รูปแบบคณะกรรมการที่มีชุมชนเป็นหลัก มักจัดในรูปแบบคณะกรรมการสภการบริหารโรงเรียน (Board of Trustees) ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มาจากการเลือกตั้ง ผู้แทนครู มาจากการเลือกตั้ง ผู้บริหารโรงเรียนและผู้แทนชุมชน และผู้แทนนักเรียนเป็นนักเรียนระดับมัธยม ศึกษาตอนปลาย คณะกรรมการจะมีผู้แทนผู้ปกครองและชุมชนมีจำนวนมากกว่าผู้แทนครู คณะกรรมการจะกำหนดนโยบายการบริหารจัดการ โดยกำหนดในธรรมนูญโรงเรียน (School Charter) สามารถตรวจสอบได้ และงานวิชาการจะตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน

4.4 แบบที่ครูและชุมชนมีบทบาทหลัก โดยมีความเชื่อว่าครูและผู้ปกครองมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ครูย่อมทราบความต้องการของผู้ปกครอง และผู้ปกครองจะเป็นผู้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน คณะกรรมการโรงเรียนจะประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทนครูจะมีมากกว่า 1 ใน 3 ผู้แทนชุมชนและผู้ปกครองจะมีมากกว่า 1 ใน 3 ผู้แทนจากเมืองและเลขานุการไม่มีสิทธิออกเสียง คณะกรรมการจะเลือกผู้บริหารจากครูในโรงเรียน มีวาระ 3 ปี หากไม่ได้รับเลือกอีกก็ทำหน้าที่ครูตามปกติ คณะกรรมการโรงเรียนจะทำหน้าที่รับนักเรียนพัฒนา

หลักสูตรบริหารงบประมาณ การจัดกิจกรรมพิเศษ การจัดเครื่องอำนวยความสะดวก การนิเทศ การบริหาร และการจัดการเรียนการสอน

ส่วนในประเทศไทยคณะกรรมการโรงเรียนของรัฐ ชุมชนมีบทบาทหลัก โดยให้ผู้บริหารโรงเรียนทำหน้าที่เลขานุการคณะกรรมการ โรงเรียน และโรงเรียนเอกชนประเภท สามัญศึกษามีคณะกรรมการบริหารอาจให้ผู้รับใบอนุญาตหรือผู้บริหารโรงเรียนเป็นประธาน คณะกรรมการบริหารรูปแบบคณะกรรมการจึงเป็นผู้บริหารเป็นหลัก

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จากการศึกษาของ วัลสเทตเตอร์ (Wohlstetter, 1995:25) เกี่ยวกับความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารโรงเรียน โดยศึกษาจากโรงเรียนระดับต่างๆ ทั้งในสหรัฐอเมริกา คานาดา และออสเตรเลีย พบว่า โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานต้องมีการปรับโครงสร้างองค์การของโรงเรียนใหม่ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องโรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ที่แท้จริงเกี่ยวกับงบประมาณ การบริหาร วิชาการ และงานพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน ส่วน ออดเดน และ วัลสเทตเตอร์ (Odden & Wohlstetter, 1995:36) ศึกษาการนำรูปแบบการบริหารโรงเรียนเป็นฐานไปสู่การปฏิบัติ โรงเรียนหลายแห่งก็ประสบผลสำเร็จ หลายแห่งก็ล้มเหลว ทั้งนี้มีเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้แก่

1. ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนต้องมีอำนาจอย่างแท้จริงในการบริหารงบประมาณบุคลากร และหลักสูตร
2. อำนาจหน้าที่ต้องถูกใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารโรงเรียนและมีผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอน

นอกจากนั้น ออดเดน และ วัลสเทตเตอร์ ยังได้กล่าวว่าปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีดังนี้

1. มีการกระจายอำนาจให้โรงเรียนอย่างแท้จริง และโรงเรียนกระจายความรับผิดชอบและอำนาจตัดสินใจให้ทีมงานต่างๆ ในโรงเรียนอย่างทั่วถึง
2. เน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหาร โดยองค์คณะบุคคลในการปฏิบัติงาน เน้นการทำงานเป็นทีม และการสร้างทีมงานที่มีคุณภาพ
3. มุ่งพัฒนาบุคลากร ทั้งการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งการพัฒนาคณะกรรมการ โรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งเรื่องการจัดการเรียนการสอนและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการศึกษาสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำหรับการวางแผนและการตัดสินใจสั่งการ

5. ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรู้ความสามารถ โรงเรียนที่จะประสบผลสำเร็จจะมีผู้บริหารที่มีความสามารถในการเป็นผู้นำ บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวก (Facilitator) การเป็นผู้นำ (Leader) และผู้สนับสนุน (Supporter) เป็นผู้นำนวัตกรรม (Innovations) เข้าสู่โรงเรียน และเป็นผู้ผลักดันการปฏิรูปการศึกษาให้ก้าวหน้า

6. การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) ที่ชัดเจน วิสัยทัศน์ต้องเกิดจากความร่วมมือนำโดยผู้บริหารในโรงเรียนและรับรู้ร่วมกัน วิสัยทัศน์เป็นทิศทางของการบริหารจัดการของโรงเรียน

7. การให้รางวัล โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนเป็นฐานควรได้รับรางวัลจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการยกย่องชมเชยหรือการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อเป็นกำลังใจแก่โรงเรียน และโรงเรียนควรให้รางวัลแก่ทีมงานหรือหน่วยงานภายในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ

ความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนเป็นฐานที่สำคัญอีกประการคือการกระจายอำนาจให้แก่โรงเรียนในการตัดสินใจ และโรงเรียนก็มีการกระจายอำนาจให้แก่คณะกรรมการโรงเรียน คณะครู ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ทุกคนมีความรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ โรงเรียน นอกจากการบริหารแบบมีส่วนร่วมแล้วยังต้องมีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนคณะกรรมการโรงเรียน ในการบริหารโรงเรียนเป็นฐานจะต้องมีการใช้สารสนเทศเพื่อการบริหารเป็นฐานของการตัดสินใจและการวางแผนของโรงเรียน และการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนให้เกิดความเจริญ ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถและเป็นผู้นำทางวิชาการ มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และบุคลากรในโรงเรียนต้องมีวิสัยทัศน์ไปในทิศทางเดียวกัน ผู้บริหารซึ่งจะเกิดได้จากการมีส่วนร่วม จะเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และบุคคลใดที่ทำความดีควรให้รางวัลอย่างเหมาะสม เพื่อการสร้างขวัญและกำลังใจ

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

จากการศึกษาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ได้พบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารโรงเรียนเป็นฐาน เดวิด (David, 1996:45-53) ดังนี้

1. การใช้เวลาการทำงานเพิ่มมากขึ้นจากเวลาการทำงานปกติในแต่ละวัน ทั้งนี้ โรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจะต้องมีภารกิจในการพัฒนาโรงเรียน มีการตั้งคณะกรรมการ และการมอบหมายงานมากขึ้น จึงต้องใช้เวลาในการประชุมคณะกรรมการและคณะกรรมการ

โรงเรียนจึงจัดทำโครงการและปรับเปลี่ยนการดำเนินการในช่วง 2 ปีแรก ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกร่างานมากขึ้น เกิดความเบื่อง่าย และท้อแท้

2. คณะกรรมการ โรงเรียนขาดคุณสมบัติที่เหมาะสม ขาดความรู้เกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียน ขาดทักษะกระบวนการจัดการ ขาดเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ และขาดความชัดเจนในบทบาท

3. ความต้องการและการปฏิบัติไม่สอดคล้องกัน การได้รับมอบหมายอำนาจการตัดสินใจของครูไม่ตรงกับความต้องการ ครูต้องการมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการเรียนการสอน แต่เขตการศึกษาไม่ได้มอบอำนาจให้โรงเรียนดำเนินการแก่ครูอย่างแท้จริง

4. การขาดอิสระในการตัดสินใจ บางโรงเรียนกำหนดแนวทางปฏิบัติตามจากหน่วยงานส่วนกลางหรือเขตการศึกษา เป็นเหตุให้ครูไม่ได้ตัดสินใจตามความต้องการอย่างแท้จริง และการขาดแคลนงบประมาณ การอบรมไม่เพียงพอ ครูไม่มีเวลา ล้วนแต่ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ทั้งนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นคือส่วนกลางหรือเขตพื้นที่การศึกษาไม่ได้มอบอำนาจให้โรงเรียนตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารอย่างแท้จริง

5. การไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องวิชาการ ความล้มเหลวในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานก็คือ โรงเรียนไม่ได้เน้นเรื่องวิชาการของโรงเรียน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียน แต่โรงเรียนจะเน้น กิจกรรมพิเศษ การแต่งตั้งกรรมการและคณะกรรมการ การออกระเบียบในการบริหารโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การบริหารโรงเรียนเป็นฐานล้มเหลวเกี่ยวกับคุณภาพทางวิชาการ

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจำเป็นต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลง ระบบการบริหารของโรงเรียนจะต้องมีการกระจายอำนาจโดยให้โรงเรียนสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการโรงเรียนตามขอบเขตของกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และกฎต่างๆ ขณะเดียวกันต้องมีการอบรมให้คณะกรรมการ โรงเรียนและคณะครูได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนด้วย และโรงเรียนเป็นต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน ตลอดจนผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแท้จริง

4. แนวคิดการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 39 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2545:24) กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหาร

ทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่โดยตรง การกระจายอำนาจดังกล่าวจะทำให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารจัดการ ตามหลักของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management:SBM) ซึ่งคาดหวังว่าจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ได้มาตรฐานและสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการ โรงเรียน 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ
2. การบริหารงานบุคคล
3. การบริหารงานงบประมาณ
4. การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนว การศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

การบริหารงานบุคคล ได้แก่ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ วินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ

การบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

การบริหารงานทั่วไป ได้แก่ การดำเนินงานเลขานุการ งานเลขานุการกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน งานพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร งานเทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การส่งเสริมและประสานงานการศึกษาให้นอกกระบบและตามอัธยาศัย การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา งานส่งเสริมงานกิจการนักเรียน การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา งานส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของ

บุคลากร ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา งานประสานราชการกับ เขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่นการจัดระบบควบคุมในหน่วยงาน งานบริการสาธารณะ

ด้านบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องรวมไปถึงการจัดระบบการบริหารงานที่ดี เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนและต่อผู้เรียนแต่ละคน โดยได้รวบรวมการบริหารงานดังกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

ความหมายการบริหารงานวิชาการ

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหารงานวิชาการ” ไว้ดังต่อไปนี้

รุจิรี ภู่อาระ (2545:56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงหลักสูตร พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรีชา คัมภีรปกรณ (2544:160) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะหน้าที่ของสถานศึกษา คือ การให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่ผู้เรียน มีผู้บริหารสถานเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการดำเนินงานร่วมกันกับครู-อาจารย์ให้คำแนะนำ และประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

อุทัย บุญประเสริฐ (2540:12) ได้สรุปว่า การบริหารงานวิชาการมีความหมายและขอบเขตกว้างมากกว่าตัวหลักสูตรและกระบวนการ แต่จะมีหลักสูตรเป็นแกนกลาง โดยเฉพาะในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนนี้ หลักสูตรจะเป็นตัวกำกับเนื้อความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และภาวะสุขภาพ

จากการศึกษาความหมายของการบริหารงานวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินการตามกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในโรงเรียนและเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านการเรียนและมีพัฒนาการทางด้านการดำเนินชีวิตโดยมีเป้าหมาย คือ ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

ธีระ รุณเจริญ (2546:72) ได้เสนอขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ ต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย

1.1 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

1.3 การนิเทศเพื่อพัฒนาการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา

1.4 การติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และรายงานผลให้ เขตพื้นที่การศึกษาได้รับทราบ

2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.1 การจัดทำแผนการเรียนรู้ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม

2.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ยืดหยุ่นตามความเหมาะสมทั้งค ้นเวลา าระการ เรียนรู้ และผู้เรียน

2.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยการ ปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้

2.4 การใช้การแนะแนวให้เป็นส่วนหนึ่งของก ิจการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้

2.5 การส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนา วิชาการจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างหลากหลาย และต่อเนื่อง

3. การวัดผล ประเมินผล และเก็บข้อมูลผลการเรียน ประกอบด้วย

3.1 การกำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา

3.2 การจัดทำเกณฑ์หรือหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและ ประเมินผลของสถานศึกษา

3.3 การวัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ เทียบโอนผลการเรียนและอนุมัติ ผลการเรียน

3.4 การจัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้นและจัดให้มีการซ่อมเสริมกรณีที่มีผู้เรียน ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินการจัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล

3.5 การจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน โดยคณะกรรมการ

3.6 การจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการ เรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

4. การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย

4.1 การจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา

4.2 สนับสนุน ส่งเสริมให้มีระบบประกันคุณภาพ ในระดับหน่วยงานภายใน สถานศึกษา

4.3 การกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและรายงานผลการประกันคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา

4.4 การปรับปรุงและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

5. การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย

5.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิต พัฒนา และใช้สื่อ และเทคโนโลยีที่ เหมาะสมเพื่อการศึกษา

5.2 การจัดหา จัดทำสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้กับครูและ ผู้เรียนอย่าง เพียงพอและหลากหลาย

6. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย

6.1 การจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พอเพียงและ สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

6.2 การส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อ พัฒนาการเรียนรู้

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย

7.1 การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู ำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรกระบวนการ เรียนรู้ การใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

7.2 การรวบรวมและเผยแพร่ ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสนับสนุน ให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

8. การส่งเสริมชุมชน ให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ ประกอบด้วย

8.1 การดำเนินการเสริมความรู้และประสบการณ์ให้กับชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

8.2 การส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการ ต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

8.3 การสนับสนุนและช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่าง ชุมชน โดยร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันทางสังคมอื่น

ขอบข่ายของงานวิชาการสำหรับโรงเรียนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีดังต่อไปนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุและสื่อประกอบหลักสูตร
4. งานวัดผลและประเมินผลการศึกษา
5. งานห้องสมุด
6. งานส่งเสริมการสอน

งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตร คือ เอกสารที่กำหนดโครงสร้างการศึกษาของผู้สอนโดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาความรู้และประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียน การสอนและการประเมินผล หลักสูตรเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เป็นเครื่องชี้นำหรือกำหนดทิศทางในการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรที่โรงเรียน ประถมศึกษา ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในปัจจุบันคือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้ (2544:4)

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อประชาชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544:4) ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตัวเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้างหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

กระทรวงศึกษาธิการ (2544.5) ได้ระบุเกี่ยวกับหลักสูตรว่า เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักสูตร จุดมุ่งหมายและมาตรฐาน การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดการ หลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 4 ระดับช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และได้กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ การเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม กับ 1 กิจกรรม พัฒนาผู้เรียน คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

งานการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญของงานด้านวิชาการที่ต้องดำเนินการจัดให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 มีขอบข่ายงานที่ครอบคลุมถึงงานพัฒนาหลักสูตร งานนิเทศการศึกษา งานวัดและการประเมินผลการศึกษา งานกิจกรรมต่างๆ งานแนะแนว งานประชุมประสานงานตามแผนการทำงาน งานด้านวางแผนกำหนดการสอน และงานห้องสมุด

การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียน ที่จะพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมาย และเป็นคนมีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ ผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ ในการพัฒนาและการนิเทศครู ได้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ซึ่งจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคณะครูผู้ปฏิบัติว่ามีความรอบรู้เกี่ยวกับวิธีการสอน และการจัดกิจกรรมแบบต่างๆ เพียงใด หลักที่สำคัญของการจัดการเรียน การสอนในระดับประถมศึกษา คือ การจัดให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทุกมวลประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น และความสนใจของผู้เรียน

งานจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การรับเด็กเข้าเรียน การจัดครูประจำชั้น ประจำวิชา การจัดตารางสอน การเตรียมงานก่อนเปิดเรียน การจัดบริการด้านวัสดุหลักสูตร การจัดบริการ ห้องสมุด ตำรับตำรา การจัดบริการสำหรับวัสดุอุปกรณ์ ให้ครูสามารถใช้ได้สะดวก การจัดทำ โครงการวัดผลตลอดปีเป็นต้น (บันลือ พฤษะวัน, 2535:15) การดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียน การสอนจะเป็นไปด้วยดี สืบเนื่องมาจากการวางแผนการบริหารเกี่ยวกับ การจัดการประมวลการสอน การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูอาจารย์เข้าสอน การสอนซ่อม เสริม การเลือกตำราเรียน คู่มือครูในงานวิชาการ การจัดทำคู่มือนักเรียน การจัดศูนย์ควบคุมการ เรียนการสอนทางวิชาการ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535:193)

งานวัสดุและสื่อประกอบหลักสูตร

วัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนเป็นส่วนประกอบสำคัญของการเรียน การสอน เป็นตัวนำความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อำภา บุญช่วย (2537:100) สื่อการเรียนการสอนมีประโยชน์ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ กว้างขวางขึ้น ช่วยให้นักเรียนได้ตั้งใจ น่าเรียน สนุกสนานและเพลิดเพลิน ได้รับประสบการณ์ ตรงจากสิ่งแวดล้อม ทำให้จำได้ ประทับความรู้สึกไว้นาน ทำให้เกิดประสบการณ์ร่วมกันและ เข้าใจเหมือนกัน ทำให้สิ่งที่เข้าใจยากเข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ ช่วยเสริมสร้างความคิดและแก้ปัญหาในการเรียนรู้ของนักเรียน สามารถเอาชนะข้อจำกัดต่างๆ เกี่ยวกับเวลา ระยะทางและขนาดได้ เช่น ทำให้สิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วช้าลงเพื่อศึกษาได้ ทำให้สิ่งที่ เคลื่อนไหวช้าลงเร็วขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลง สามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตมาศึกษาได้ สามารถย่อสิ่งที่ใหญ่ให้เล็กลงเพื่อสะดวกแก่การศึกษา ขยายสิ่งเล็กๆให้ใหญ่ขึ้น ทำสิ่งที่เป็นนามธรรม ให้เป็นรูปธรรมขึ้น สามารถนำสิ่งที่อยู่ไกลมาศึกษาได้

อบรม สันภิบาล และกฤษณี องค์ศิริพร (2534:93) สื่อการเรียนการสอนในปัจจุบัน มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนมาก เพราะสื่อเป็นสิ่งที่ใช้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน และ ช่วยการสอนของครูให้ดำเนินไปได้สะดวกขึ้น สื่อการเรียนการสอนมีหลายประเภท และมีลักษณะ

ต่างกัน แต่ละประเภทย่อมเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน จำแนกประเภทของสื่อการเรียนการสอนเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ (software) เป็นสื่อที่ทำหน้าที่ในการเก็บความรู้ในลักษณะของภาพเสียง และตัวอักษรในรูปแบบต่างๆ ที่ผู้เรียนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ สื่อประเภทนี้ได้แก่ แผนภาพ แผนภูมิ ของจริง แผ่นเสียง เทปบันทึกภาพ เป็นต้น

2. สื่อประเภทเครื่องมือหรือสื่อทัศนูปกรณ์ (hardware) ซึ่งเป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและนักเรียน สื่อประเภทนี้ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนต์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องรับโทรทัศน์ เป็นต้น

3. สื่อประเภทเทคนิค หรือวิธีการ (technique or method) หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การแสดงนิทรรศการ การทดลอง เป็นต้น

กิตติมา ปรีดีดิลก (2532:68) กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอน หมายถึง อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคนิคต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนการสอนนับเป็นสื่อกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรเรียนรู้ สื่อการเรียนมีชื่อเรียกแตกต่างกัน เช่น อุปกรณ์การสอน อุปกรณ์การศึกษา เทคโนโลยีการสอน เทคโนโลยีการศึกษา สื่อทัศนศึกษา สื่อทัศนูปกรณ์ สื่อการสอน แต่ปัจจุบัน นิยมใช้คำว่า สื่อการสอนมากกว่าเพราะมีความหมายกว้างขวาง

งานวัดและการประเมินผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการศึกษา มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกๆ ระดับ รวมทั้งในระดับประถมศึกษาเป็นกรณีพิเศษ และเป็นและต้องให้ความสนใจทุกๆ ฝ่าย เพราะการวัดการประเมินผลการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะทำให้ทราบพื้นฐานของผู้เรียน สำหรับการเรียนการสอน และการจัดประสบการณ์ไว้ล่วงหน้า และสำหรับนำไปปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่องของการเรียนการสอน ให้มีความเหมาะสมสำหรับผู้เรียนแต่ละคน โดยข้อมูลที่ได้จากการวัด และประเมินผลการเรียน โรงเรียนสามารถนำไปจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการสอนซ่อมเสริมแก่ผู้เรียน ทั้งเด็กเก่งและเด็กอ่อน ให้สอดคล้อง กับความรู้ความสามารถและความต้องการต่อไป

งานห้องสมุด

งานห้องสมุดเป็นหัวใจของโรงเรียนที่จะต้องจัดให้มี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ ความคิด เป็นคนดีมีคุณธรรม โดยการใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งค้นคว้าให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักค้น ตามความสนใจอย่างเหมาะสมกับการพัฒนาการตามวัยของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ห้องสมุดต้องมีหนังสือ

ตำราเรียน หนังสืออ่านประกอบที่ทันสมัยและเพียงพอ มีบรรณารักษ์เป็นผู้แนะนำการค้นคว้าและเก็บรักษา โต๊ะ เก้าอี้ มีจำนวนเพียงพอสำหรับผู้อ่าน นอกจากนี้ โรงเรียนอาจให้บริการแก่ผู้ปกครองได้ใช้ หรือจัดเป็นลักษณะห้องสมุดเคลื่อนที่ ให้บริการแก่ผู้ปกครองได้อ่านในระหว่างรอรับนักเรียน หรือในวันหยุดราชการ การบริการห้องสมุดนี้ ทำให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกที่โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ นอกเหนือจากการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่นๆ

งานส่งเสริมการสอน

งานส่งเสริมการเรียนการสอนถือเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้การเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ บำรุง และสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมายมีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544:6)

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวชาวด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

จากการศึกษาขอบข่ายการบริหารงานวิชาการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การที่จะบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและต้องอาศัยกระบวนการในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วย การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทั้งการจัดการเรียนการสอนและการส่งเสริมการสอน การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอน ผลการเรียนรู้ การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

ด้านบริหารงานบุคคล

ทรัพยากรทางการบริหารนั้น “คน” นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด และมีประโยชน์มากที่สุด เพราะคนเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานดังนั้น จึงต้องแสวงหาคนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานและส่งเสริมให้บุคคลเหล่านั้นได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของการบริหารงานบุคคล

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2544:105) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลว่าหมายถึง ศิลปะในการคัดเลือกบุคลากรใหม่ และใช้ประโยชน์จากบุคลากรที่มีอยู่เดิม เพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณสูงสุด

ธงชัย สันติวงษ์ (2542:1) ได้สรุปความหมายของการบริหารงานบุคคลว่า หมายถึงภารกิจของผู้บริหารทุกคน (และผู้อำนวยการด้านบุคลากรโดยเฉพาะ) ที่มุ่งปฏิบัติในกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร เพื่อให้ปัจจัยด้านบุคลากรขององค์การเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดตลอดเวลา ซึ่งส่งผลสำเร็จต่อเป้าหมายขององค์การ

เสนาะ ดิยาว (2534:8) กล่าวถึง การบริหารงานบุคคลว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ได้คนใช้คนและบำรุงรักษาคนที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมนั้น คือ หน้าที่ทางด้านการรับสมัคร การคัดเลือก การฝึกอบรม การพัฒนาตัวบุคคล การรักษาระเบียบวินัยการให้สวัสดิการ และการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงาน

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลหมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับบุคลากร คือการจัดหาบุคลากร การประเมินผล การบรรจุ การอบรมพัฒนา การประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากร และการให้สวัสดิการเพื่อให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจ และเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของการบริหารงานบุคคล

อำนาจหน้าที่หรือขอบข่ายภารกิจของการบริหารงานบุคคลนี้ มีผู้พิจารณาไว้หลายประการด้วยกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546:51-53) ได้จัดแบ่งขอบข่ายการบริหารบุคคล ไว้ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ได้แก่ การวิเคราะห์และการวางแผนอัตรากำลังคน นำเสนอแผนอัตรากำลัง เพื่อขอความเห็นชอบต่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษากำหนดตำแหน่ง และการขอเลื่อนตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษา และวิทยฐานะข้าราชการครู

2. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ได้แก่ การดำเนินการสรรหาและบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา กรณีได้รับมอบอำนาจจาก อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา การจ้างลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว การแต่งตั้ง ย้าย โอน ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา การบรรจุกลับเข้ารับราชการ และการรักษาราชการแทน และรักษาการในตำแหน่ง

3. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ได้แก่ การพัฒนาข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาก่อนมอบหมายการปฏิบัติหน้าที่ ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ และการพัฒนาต่อเนื่องในตำแหน่ง การพัฒนากรณีไม่ผ่านการประเมินวิทยฐานะ การเลื่อนขั้นเงินเดือน ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

4. วินัยและการรักษาวินัย ได้แก่ การดำเนินการกรณีผิดวินัย การอุทธรณ์ การร้องทุกข์ การเสริมสร้างและการป้องกันการกระทำผิดวินัย

5. การออกจากราชการ ได้แก่ การลาออกจากราชการ การให้ออกจากราชการ กรณีไม่ผ่านทดลองปฏิบัติหน้าที่ กรณีขาดคุณสมบัติทั่วไป การให้ออกกราบการ ไร้โอกาส และการให้ออกจาก ราชการ เพราะเหตุรับราชการนานหรือเหตุทดแทน

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2544:105) ได้แบ่งขอบข่ายภารกิจของการบริหารงาน บุคคลไว้ดังนี้

1. การพัฒนาโครงสร้างองค์การให้เหมาะสมเพื่อปฏิบัติหน้าที่บริหารงานบุคคล
2. มีการจำแนกตำแหน่งที่ยึดหยุ่นและเป็นระบบ มีการกำหนดแผนอัตราเงินเดือน
3. มีการจัดทำแผนบรรจุแต่งตั้งที่ชัดเจน และสนใจผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม
4. มีการกำหนดระบบการคัดเลือกที่น่าเชื่อถือ และเป็นหลักประกันความมั่นใจให้ผู้ที่มี คุณสมบัติเหมาะสมที่สุดจะได้แต่งตั้งและบรรจุในตำแหน่งงานที่เขามีความเหมาะสมมากที่สุด
5. มีโปรแกรมการฝึกอบรมในระหว่างประจำ การอย่างกว้างขวาง โดยมุ่งพัฒนาทักษะ ของบุคลากร ยกย่องขวัญและกำลังใจ รวมไปถึงการเตรียมบุคลากรเพื่อตำแหน่งที่สูงสุด
6. มีแผนการประเมินประสิทธิภาพของบุคลากรที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานและสามารถจำแนกศักยภาพของบุคลากรได้
7. มีแผนการเลื่อนตำแหน่งโดยยึดหลักคุณธรรม ซึ่งเป็นการวางระบบความก้าวหน้าใน อาชีพ โดยมุ่งหวังให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมได้รับการบรรจุ และจากผลงานที่มี คุณภาพของเขาจะต้องได้รับการพิจารณาเข้าสู่ตำแหน่งสูงขึ้นจนกระทั่งถึงตำแหน่งสูงสุดที่เขาพึง ได้รับ

8. มีความพยายาม สม่่าเสมอที่จะปรับปรุงทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ของหัวหน้างาน และบุคคลอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเอาใจใส่ในเรื่องมนุษยสัมพันธ์

9. มีโปรแกรมที่สมบูรณ์ในด้านการบำรุงรักษาขวัญและกำลังใจ และวินัยของบุคลากร เสนาะ ดิยาวัว (2534:24-30) กล่าวถึง หน้าที่ของการบริหารงานบุคคล พิจารณาได้ใน 2 ส่วนคือ

1. หน้าที่เกี่ยวกับองค์การ ได้แก่ การริเริ่มและการกำหนดนโยบายทางด้านบุคคล การให้คำแนะนำ เกี่ยวกับการบริหารบุคคลแก่ผู้เกี่ยวข้องในองค์การ การให้บริการเกี่ยวกับบุคคล และการควบคุมการบริหารหรือการปฏิบัติงานทางด้านบุคคล

2. หน้าที่เกี่ยวกับบุคคล ได้แก่ การวางแผนกำลังคน การจ้างงาน เช่น การสรรหา คัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง เป็นต้น การโยกย้าย เลื่อนตำแหน่ง และให้ออกกำลังกาย การอบรมและพัฒนาการบริหารค่าตอบแทน สุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ประเมินและบริการ พนักงานการรักษาระเบียบวินัย แรงงานสัมพันธ์ การวางแผนจัดองค์กร และการวิจัยงานบุคคล

สรุปได้ว่า ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตรงตามภารกิจของสถานศึกษาเพื่อดำเนินการด้านบริหารงานบุคคล ในด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน วินัยและการรักษาวินัย และการออกจากราชการ สถานศึกษาบริหารบุคคลให้เกิดความคล่องตัว มีอิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

คุณลักษณะของครู

ยนต์ ชุ่มจิต (2538:64) ได้รวบรวมกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโสในโอกาสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเข็มเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ประจำปี 2522 ถึงแนวทางการปฏิบัติงานของครู สรุปประเด็นได้ดังนี้

...ครูที่ดีนั้นเป็นครูผู้กระทำแต่ความดี ได้แก่

ต้องขยันหมั่นเพียรและอดสาหะพากเพียร

ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ

ต้องหนักแน่น อดกลั้นและอดทน

ต้องรักษาวินัย ดำรงระวางความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม

ต้องปลื้มตัว ปลื้มใจจากความสะอาดสบาย และความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่

เกียรติภูมิของตนต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่

ต้องซื่อสัตย์และรักษาความจริงใจ

ต้องเมตตาหวังดี

ต้องวางใจเป็นกลาง : ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ

ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้นทั้งในด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล...”

บรรเทา กิตติศักดิ์ (ม.ป.ป.: 2) ได้กล่าวว่า ครูดี มี 10 ประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ครูต้องรับผิดชอบต่อห้องเรียน
2. ครูจะต้องสร้างบรรยากาศที่น่ารื่นรมย์ในการเรียน
3. ครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์
4. ครูจะต้องให้นักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้เป็นของตนเอง
5. ครูจะต้องทำให้การสอนดีขึ้น
6. ครูดีต้องเป็นผู้เรียนที่ดี
7. ครูจะต้องพัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้กับผู้เรียน
8. ครูดีจะต้องเป็นครูที่มีประสิทธิภาพ
9. ครูดีจะต้องพยายามทำให้การสอนน่าสนใจ
10. ครูต้องสอนความรู้ สองประการ คือ หนึ่ง สอนสิ่งที่นักเรียนควรรู้ เพื่อสั่งสมสติปัญญา

ได้แก่ ความจริงทั้งหลาย ความคิด ขั้นตอนการคิดคำนวณ สอง สอนวิธีการเรียน ได้แก่ การอ่าน การเขียน การศึกษาความรู้ การคิด ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นการพัฒนา

พิสมัย ชื่นระวี (ม.ป.ป.:152) กล่าวว่า ขอบข่ายการบริหารบุคลากรในโรงเรียนมี 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การแสวงหาบุคคล คือ การวางแผน การสรรหา ตลอดจนการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติที่โรงเรียนต้องการ เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับงานในหน้าที่ต่างๆ
2. การบำรุงรักษามูลากร คือ การบำรุงขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ให้แก่โรงเรียน โดยใช้หลักแห่งความถูกต้อง ยุติธรรมเพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. การพัฒนามูลากร คือ การเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานของบุคลากร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบ

4. การให้พ้นจากงาน คือ การจัดบุคลากรให้พ้นจากภาระหน้าที่ตามกำหนด และวาระที่เหมาะสม ซึ่งขอบข่ายนี้รวมถึงเรื่องวินัย การโอนย้าย การรับบำเหน็จ บำนาญ

ชาวนุชย์ ศรีไสยเพชร (2535:40) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะและบทบาทของครูประถมศึกษาว่า ควรมีลักษณะ ดังนี้

1. ควรเป็นคนที่มีรักเด็ก ใจเย็น สุขุม สนุกสนานกับเด็ก เป็นกันเองกับเด็ก
2. สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้เป็นกันเอง ความเป็นกันเองนี้จะเกิดขึ้นจากครูเป็นผู้ทำ ครูต้องมีน้ำใจที่ดีต่อนักเรียน จะทำให้นักเรียนกล้าพูดกล้าแสดงออกได้
3. การเสริมกำลังใจ การให้อภัย ครูควรมีจิตตัวไวเสมอ จะทำให้นักเรียนมีกำลังใจอยากเรียนและอยากมาโรงเรียน
4. การให้ความสนใจเด็กอยู่เสมอ เช่น อาจเข้าไปซักถามดูแลกิจกรรมที่นักเรียนทำจะทำให้เด็กสนใจและมั่นใจในกิจกรรมนั้นมากขึ้น
5. ควรหากิจกรรมที่แปลกๆ ใหม่ๆ ให้เด็กทำอยู่เสมอ เพราะเด็กรักวัยนี้ชอบรู้ อยากเห็น ซึ่งก็จะทำให้เด็กสนใจการเรียนและรักครู รักโรงเรียนมากขึ้น
6. ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในทุกๆ ด้าน เพราะเด็กจะทำตามแบบอย่างบุคคลที่เขาศรัทธาและเคารพ
7. ควรกระตุ้นและชักถามเด็กอย่างทั่วถึง ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม จะทำให้เด็กไม่เกิดปมด้วย
8. ส่งเสริมให้เด็กทำรายงานบุคคลบ้าง เพื่อให้เด็กได้แสดงความสามารถได้เต็มที่
9. ครูควรรู้จักเด็กและเรียกชื่อเด็กได้ทุกคน เพราะจะทำให้เด็กเกิดความภูมิใจในตนเองสนใจในชั่วโมงที่ครูสอน
10. ครูควรปลูกฝังประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อจะได้ให้เด็กนำไปใช้ในสังคมในโอกาสต่อไป

เบญจมา เสงมณี (2535:27) ได้บรรยายถึงภาพพจน์ของครูที่นึกถึงทุกครั้งปรากฏดังนี้เสมอ

1. ยิ้มแย้มแจ่มใส
2. รักและเมตตาศิษย์ทั่วหน้ากัน
3. ยุติธรรม
4. กิริยาจาสุภาพ
5. ตัวตรง จะนั่งจะเดินท่าทางมีสง่า
6. แต่งตัวเรียบร้อยทันสมัย
7. ตรงต่อเวลา

8. มาทำงานอย่างสม่ำเสมอ พักผ่อนทำงานไม่มีคั่งค้าง
9. มีวิธีสอนที่น่าสนใจ ชักจูงให้อยากเรียน
10. กระชับ ดู เมื่อลูกศิษย์ทำผิด เด็กจึงจะไม่อับอาย และไม่ถือคั่งกับครูเลย
11. แทรกการอบรมสั่งสอนในบทเรียนทันทีที่ศิษย์ประพฤติตนไม่เรียบร้อย
12. ให้กำลังใจศิษย์ในการเรียน โดยการชมเชยและแนะแนวทาง
13. ส่งเสริมความถนัดของศิษย์และความสามารถของแต่ละคน
14. ฝึกให้ศิษย์ทำงานอย่างมีระเบียบ
15. เอาใจใส่ต่อการเรียนของศิษย์เป็นรายบุคคล ถ้าคนใดเรียนอ่อนก็สอนพิเศษให้
16. ดูแลศิษย์อย่างใกล้ชิด ติดตามความประพฤติของศิษย์ทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน
17. สอนศิษย์ให้รู้จักคิดแก้ปัญหาตามเหตุผล
18. เล่าเรื่องถ่ายทอดเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ศิษย์ฟังเสมอ บางครั้งนำสิ่งที่ศิษย์สนใจมาให้อ่าน
19. ให้โอกาสศิษย์ทำงานอย่างอิสระ ให้รู้จักแสดงความคิดเห็น รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ และรับผิดชอบต่อหน้าที่

20. เมื่อศิษย์ป่วยเป็นไข้ จะเขียนเขียนถามข่าวคราว ซึ่งศิษย์ทุกคนจะซาบซึ้งไม่รู้ลืม

กล่าวโดยสรุป งานด้านบุคคล เป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับบุคลากรในหน่วยงาน ในอันที่จะให้ได้บุคลากรมาปฏิบัติงานตามความต้องการ และเพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีขอบข่ายว่า ขวางครอบคลุมตั้งแต่การกำหนด นโยบาย การจัดทำแผนอัตรากำลัง การกำหนดค่าตอบแทน การสรรหาบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนาการสร้างขวัญ กำลังใจ การดำเนินการทางวินัย ตลอดจนการให้พ้นจากหน่วยงาน และงานขาดไม่ได้ในงานด้านบุคคล ซึ่งครูเป็นผู้ใกล้ชิดผู้เรียนโดยตรง ครูต้องมีจรรยาบรรณ มีคุณลักษณะความเป็นครู เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน อันจะส่งผลต่อการเป็นแม่พิมพ์ พ่อพิมพ์ที่ดีอยู่ในใจผู้เรียน ชุมชน ผู้ปกครอง

ด้านบริหารงานงบประมาณ

ความหมายของงานงบประมาณ ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องงานงบประมาณ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ณรงค์ สักพันธ์โรจน์ (2539:2) งบประมาณ คือ การประมาณการค่าใช้จ่ายและทรัพยากรที่ระบุออกมาเป็นตัวเลขเงินเพื่อการดำเนินงานตามโครงการ และกิจกรรมที่กำหนด ภายในระยะเวลาหนึ่งสามารถตรวจสอบได้ เพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และได้จำแนกการกระทำ ออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ 1) การจัดเตรียม 2) การอนุมัติ 3) การบริหาร

วิศิษฐ์ กมลานนท์ (ม.ป.ป.:13) ให้ความหมายงานงบประมาณ หมายถึง การจัดทำ งบประมาณ การจัดทำบัญชี การใช้จ่ายเงิน และการควบคุมตรวจสอบทางการเงินและทรัพย์สิน

กระทรวงศึกษาธิการ (2536:16-17) ให้ความหมายงบประมาณว่า เป็นแผนการใช้จ่ายเงิน เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เป็น เครื่องมือในการควบคุมดูแลการดำเนินงานได้อีกด้วย

สรุปว่า การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายเงินให้เป็นไปตาม แผนงานโครงการกิจกรรมที่กำหนด ภายในระยะเวลาหนึ่งให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายอำนาจหน้าที่หรือภารกิจของการบริหารงบประมาณ

ขอบข่ายอำนาจหน้าที่หรือภารกิจของการบริหารงบประมาณนี้ มีผู้พิจารณาไว้ในหลาย ประการด้วยกันคือ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546:39) ได้จัดแบ่งขอบข่ายการบริหารงบประมาณไว้ดังนี้

1. การจัดทำ และเสนอของงบประมาณ ได้แก่ การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทาง การศึกษา การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา และการวิเคราะห์ความเหมาะสมการ เสนอของงบประมาณ

2. การจัดสรรงบประมาณ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา การเบิกจ่าย และการอนุมัติงบประมาณ และการโอนเงินงบประมาณ

3. การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้จ่ายเงินและผลการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดทำแผนตรวจสอบ จัดทำข้อมูลสรุปผลการใช้งบประมาณการรายงานผลการดำเนินการ ต่อคณะกรรมการสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา

4. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ได้แก่ การจัดการทรัพยากร สนับสนุนให้บุคคลและสถานศึกษาร่วมมือกันใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการ จัดกระบวนการเรียนการสอน การระดมทรัพยากร จัดทำ แผนระดมทรัพยากรทางการศึกษา และ ทุนการศึกษา โดยกำหนดวิธีการ แหล่งสนับสนุน เป้าหมาย เวลาดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ และ เสนอขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา การจัดหารายได้และผลประโยชน์ จัดทำ ทะเบียนคุมเก็บรักษาเงินและเบิกจ่ายให้เป็นไปตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้อง และกองทุน เพื่อการศึกษา

5. การบริหารการเงิน ได้แก่ การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน การจ่ายเงิน การนำ ส่งเงิน การโอนเงิน การกักเงินไว้เหลือปีให้เป็นไปตามขั้นตอนและวิธีการที่กระทรวงการคลังกำหนด

6. การบริหารการบัญชี ได้แก่ การจัดทำ บัญชีการเงิน การจัดทำ รายงานทางการเงิน และการจัดทำ และจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงานไปยังหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ได้แก่ การจัดทำ ระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา การจัดหาพัสดุ การกำหนดแบบรูปรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะ การจัดซื้อ จัดจ้าง และการควบคุม ดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

กระทรวงศึกษาธิการ (2536:17-18) ได้ศึกษาและจัดทำ ร่างการกระจายอำนาจการศึกษาศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (ร่างครั้งที่ 3/3) ซึ่งได้พิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา ในด้านบริหารการเงินและพัสดุ พิจารณาได้ดังนี้

1. จัดทำ แผนการใช้จ่าย
2. เก็บรักษาเงิน
3. จัดซื้อจัดจ้างตามแผนการใช้จ่ายเงิน
4. ควบคุมและตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง

ให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารการเงินและพัสดุได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เก็บรักษาเงินบำรุงการศึกษาและเงินนอกงบประมาณได้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
2. เลือกประเภทการฝากเงินบำรุงการศึกษาและเงินนอกงบประมาณ
3. ใช้จ่ายเงินบำรุงการศึกษาและเงินนอกงบประมาณได้เต็มวงเงิน
4. เปลี่ยนแปลงแก้ไขรายการครุภัณฑ์
5. กำหนดคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์
6. แต่งตั้งกรรมการพัสดุจัดจ้าง
7. แต่งตั้งกรรมการควบคุมการก่อสร้าง
8. แต่งตั้งกรรมการตรวจการจ้าง
9. แต่งตั้งกรรมการตรวจรับพัสดุ
10. สั่งจำหน่ายพัสดุ ครุภัณฑ์
11. สั่งทำลายเอกสารที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน

ทั้งนี้ ให้รายงานไปยังหน่วยเหนือขึ้นไปหนึ่งระดับในสังกัดกรมนั้นๆ เพื่อทราบ จะเห็นได้ว่า ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของการบริหารงบประมาณในสถานศึกษามีเป็นจำนวนมากและเป็นบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานศึกษา สามารถชี้ให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาในด้านงบประมาณ ดังนี้

1. งานบริหารงบประมาณและการเงิน ได้แก่ จัดตั้งงบประมาณหรือจัดทำ แผนการ จ่ายเงินพิจารณานำ เสนอเพื่อขออนุมัติแผนการใช้จ่ายเงินต่อคณะกรรมการสถานศึกษา บริหาร งบประมาณให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ติดตามรายงานผลการใช้งบประมาณ การจัดทำ บัญชีการใช้จ่ายเงิน ตรวจสอบภายใน เก็บรักษาเงิน การเลือกประเภทฝากเงิน การเบิก จ่ายเงินประเภทต่างๆ บรรดารายได้และผลประโยชน์ของสถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคล รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดจากที่ราชพัสดุ เบี้ยปรับที่เกิดจากการผิดสัญญาการศึกษา และเบี้ยปรับที่ เกิดจากการผิดสัญญาการซื้อทรัพย์สินหรือจ้างทำ ของที่ดำเนินการโดยใช้เงินงบประมาณ ให้สถานศึกษาสามารถจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นๆ ได้ตาม ระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด

2. งานพัสดุครุภัณฑ์ ได้แก่ เปลี่ยนแปลงแก้ไขรายการครุภัณฑ์ กำหนดคุณลักษณะ เฉพาะของครุภัณฑ์ จัดซื้อ จัดจ้างตามแผนการใช้จ่ายเงิน มีอำนาจในการ สั่งซื้อ สั่งจ้างเพิ่มขึ้น แต่งตั้งกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง แต่งตั้งกรรมการควบคุมการก่อสร้าง แต่งตั้งกรรมการตรวจการจ้าง แต่งตั้งกรรมการรับพัสดุ สั่งจำ หน่ายพัสดุครุภัณฑ์ สั่งทำ ลายเอกสารที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน การเบิกจ่าย วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การศึกษา จัดทำ ทะเบียนควบคุมพัสดุครุภัณฑ์ อื่นๆ

3. งานด้านอื่นๆ ได้แก่ ระดมทรัพยากรจาก ก่อ องค์กรและสถาบันต่างๆ ในชุมชนและ สังคมเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของ การบริหารงบประมาณ ได้แก่ การจัดทำ และเสนอ ของงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้ เงินการระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารการเงิน การบริหารการบัญชี และ การบริหารพัสดุ และสินทรัพย์ ทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้บริหาร ผู้ที่ได้รับผิดชอบต้องปฏิบัติให้ เป็นไปตามระเบียบ วิธีการ กฎ หมายกำหนด และจัดทำ แผนงาน การจัดระบบข้อมูล การรายงาน ขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสถานศึกษา พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินการต่อเขตพื้นที่ การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการ บริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักใน การประสานส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษา ทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษา ให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมส่งเสริมในการ บริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความหมายของการบริหารงานทั่วไป

พนัส หันนาคินทร์ (2539:325) การบริหารงานด้านธุรการเป็นการบริหารหน่วยต่างๆ ของโรงเรียนให้สามารถดำเนินไปตามจุดหมายที่ต้องการหรือที่ได้วางไว้แล้ว โดยเหตุนี้เองเราจึงมักจะผลออกไปว่างานบริหารของสถาบันก็คืองานธุรการนั่นเอง จนบางครั้งเราเรียกผู้ช่วยครูใหญ่ที่ควบคุมงานธุรการว่า ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายบริหาร

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2536:164) การบริหารงานทั่วไป หมายถึง งานที่เกี่ยวกับเอกสารต่างๆ ของโรงเรียนที่จำ เป็นต้องปฏิบัติ ทั้งที่เป็นงานภายในและงานติดต่อกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจการไปได้เป็นอย่างดี มีประสิทธิภาพถูกต้องตามระบบของทางราชการ ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างคล่องตัวยิ่งขึ้น อันที่จริงแล้ว งานธุรการในโรงเรียนเป็นงานทุกชนิดที่ไม่ใช่การสอน งานธุรการเป็นงานประจำที่ต้องทำอยู่ทุกวัน ไม่มีกำหนดเสร็จผู้ทำงานธุรการของโรงเรียนเปรียบเสมือนเป็นแม่บ้านของโรงเรียนนั้นๆ

สรุปได้ว่า การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวกในการบริการแก่งานอื่นๆ ของโรงเรียนในการบริหารวิชาการ ศึกษา ให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของงานบริหารทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2546:64-73) ได้จัดแบ่ง ขอบข่ายการบริหารทั่วไป ไว้ดังนี้

1. การดำเนินงานธุรการ ได้แก่ การวางแผนงานธุรการ การจัดบุคลากรรับผิดชอบและพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน
2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การรวบรวมประมวลวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เก็บถาวรข้อมูล รับทราบหรือดำเนินการตามมติของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คำนึงถึงงานด้านธุรการในการจัดประชุม จัดทำรายงานการประชุม และแจ้งมติที่ประชุมให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบดำเนินการหรือถือปฏิบัติแล้วแต่กรณี
3. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ได้แก่ การสำรวจ การจัดทำ ทะเบียนเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การจัดระบบฐานข้อมูล การนำเสนอเผยแพร่ข้อมูล และการประเมินปรับปรุงพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศ
4. การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา ได้แก่ จัดระบบการประสานงานและเครือข่ายการศึกษา พัฒนากลุ่มที่รับผิดชอบ ประสานงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนทางวิชาการกับเครือข่ายการศึกษาของสถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. การจัดระบบบริหารและพัฒนาองค์กร ได้แก่ การจัดระบบการบริหารวิเคราะห์โครงสร้าง ภารกิจ การดำเนินงาน ปริมาณ คุณภาพ และสภาพของสถานศึกษา การพัฒนาองค์กรให้ครอบคลุมโครงสร้าง ภารกิจ บุคลากร เทคโนโลยี ให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ ให้บรรลุเป้าหมาย ผลผลิต ผลลัพธ์ ตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานของบุคลากร

6. งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้แก่ การกำหนดนโยบาย วางแผน ระดมจัดหา เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สนับสนุนให้บุคลากรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษา และส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและบริหารทั่วไป ได้แก่ ดำรงปัญหาความต้องการ ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก จัดหาสื่อวัสดุ อุปกรณ์ เทคโนโลยีที่เหมาะสม ติดตามประเมินผล นำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนา

8. การบริหารจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ได้แก่ การวางแผนการบำรุงดูแลรักษาพัฒนา ติดตามและตรวจสอบการใช้อาคารสถานที่ และสรุปประเมินผล

9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน ได้แก่ การประสานงานกับชุมชน และท้องถิ่น ในการสำรวจข้อมูล จำนวน โรงเรียน จัดทำสำมะโนผู้เรียนที่จะเข้ารับการศึกษา จัดระบบข้อมูลสารสนเทศ

10. การรับนักเรียน ได้แก่ การกำหนดแผนการรับนักเรียน ดำเนินการรับนักเรียน ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน ในการติดตามช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาการเข้าเรียนและประเมินผลและรายงานผลการรับเข้าเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา

11. การส่งเสริมและประสานงาน การจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย ได้แก่ การสำรวจ การกำหนดแนวทางและความเชื่อมโยงในการจัดและพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแนวทางของเขตพื้นที่การศึกษา และติดตามประเมินผลการส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษา

12. การส่งเสริมกิจการนักเรียน ได้แก่ การวางแผน จัดกิจกรรมนักเรียนและส่งเสริม สนับสนุน ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้คิดเป็น ทำ เป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และสรุปประเมินผลกิจการนักเรียน

13. การประชาสัมพันธ์ ได้แก่ วางแผน จัดให้มีเครือข่ายประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษา พัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบ จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ และประเมินผลการประชาสัมพันธ์

14. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานอื่น ได้แก่ การให้คำปรึกษา ส่งเสริม สนับสนุน ประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ได้แก่ การวิเคราะห์ สภาพปัจจุบันและปัญหาความเสี่ยงของการดำเนินงาน การกำหนดปัจจัยเสี่ยง การกำหนดมาตรการในการป้องกันความเสี่ยง ให้อุบัติการณ์เกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายนำมาตราการป้องกันความเสี่ยงไปใช้ในการควบคุมการดำเนินงานตามภารกิจและประเมินผลรายงานผลการควบคุมภายใน

16. งานบริการสาธารณะ ได้แก่ การจัดให้มีระบบการบริการสาธารณะจัดระบบข้อมูลข่าวสาร บริการแก่สาธารณะชนให้มีประสิทธิภาพ เกิดความพึงพอใจต่อผู้มารับบริการ ประเมินผลความพึงพอใจงานบริการสาธารณะจากผู้มาขอรับบริการ นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาระบบงานบริการสาธารณะ

พณีส หันนาคินทร์ (2539:355-357) กล่าวว่า หน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่ จำแนกได้ดังนี้

1. งานด้านธุรการ ประกอบด้วย

1.1 งานสารบรรณ

1.2 งานการเงิน ได้แก่ งานควบคุมเก็บรักษา จัดทำงบประมาณการใช้จ่ายและหลักฐานการรับจ่ายเงิน

1.3 งานเกี่ยวกับการจัดจ้างงบประมาณประจำปี ได้แก่ การตรวจสอบความต้องการที่จะใช้เงิน ประเมินความต้องการออกใบจ่ายเงินให้ใกล้เคียงความเป็นจริง ปรับปรุงประมาณการจ่ายเงินให้เข้ากับเงินที่มี ขออนุมัติใช้เงินตามงบประมาณที่จัดทำไว้ต่อผู้มีอำนาจตามลำดับ เป็นต้น

1.4 งานเกี่ยวกับการควบคุมวัสดุและครุภัณฑ์

1.5 งานเกี่ยวกับการทะเบียนและการรายงานต่างๆ

1.6 งานเกี่ยวกับการดูแลรักษาอาคารสถานที่

1.7 งานเกี่ยวกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.8 งานด้านการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน

1.9 การบริหารงานบุคคลที่ไม่เกี่ยวกับการสอน

2. งานด้านกิจการนักเรียน ประกอบด้วย

2.1 งานด้านควบคุมดูแลความประพฤติและระเบียบวินัยของนักเรียน

2.2 งานด้านการแนะแนวและการจัดหาทุน

2.3 งานด้านจัดกิจกรรมนักเรียน

2.4 งานบริการอาหารกลางวัน

2.5 งานบริการด้านสุขภาพ

2.6 งานบริการด้านการรักษาความปลอดภัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่างานบริหารทั่วไปมีขอบข่ายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในหลายด้านด้วยกัน ซึ่งนักวิชาการได้จัดแบ่งแตกต่างกันไป มากบ้าง น้อยบ้าง ในที่นี้ได้จัดแบ่งขอบข่ายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของงานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา โดยยึดตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ให้มีการกระจายอำนาจด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยจะยึดหลักที่ว่าภารกิจหน้าที่ที่ไม่อาจจะจัดเข้าไว้ในภารกิจหน้าที่หลักด้านอื่นๆ ได้ (เช่น ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านงบประมาณ) ก็นำมารวมเข้าด้วยกันกลายเป็นภารกิจ หน้าที่ในการบริหารทั่วไป ดังนั้น ขอบข่ายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของงานบริหารทั่วไป ที่พิจารณาในที่นี้ จึงได้แก่

1. งานธุรการและสารบรรณ
2. งานทะเบียนและรายงาน
3. งานอาคารสถานที่
4. งานกิจการนักเรียนและบริการต่างๆ
5. งานด้านชุมชนสัมพันธ์

จะเห็นได้ว่าขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของการบริหารทั่วไปมีเป็นจำนวนมาก และเป็นบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานศึกษา ในที่นี้สามารถสรุปให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาในการบริหารทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย

1. งานธุรการและสารบรรณ ได้แก่ ผลิตและจัดทำ เอกสาร การส่งและการรับเอกสาร การเก็บรักษาและการออก การทำลายเอกสาร การออกกระเบื้อง ขื่อบังกับ ประกาศ คำ สั่งของสถานศึกษา การประชุมครู และงานอื่นๆ
2. งานทะเบียน สถิติและรายงาน ได้แก่ จัดทำทะเบียนสถิติครูและลูกจ้าง รายงานผลการเรียนของ นักเรียนเป็นระยะๆ จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา รายงานข้อมูลผลการดำเนินงาน หรือกิจการต่างๆ ต่อหน่วยงานที่กำกับดูแลและสาธารณชน เก็บรักษาข้อมูลต่างๆ ของโรงเรียนจัดให้มีตารางการปฏิบัติงานของโรงเรียนอื่นๆ
3. งานอาคารสถานที่ ได้แก่ งานวางแผนบริเวณสถานศึกษา ปรับปรุงบริเวณสถานศึกษา กำหนดแผนการใช้อาคารสถานที่ ควบคุมการก่อสร้างและปรับปรุงอาคารความปลอดภัย จัดทำ

ทะเบียนประวัติการใช้และการซ่อมแซมอาคารสถานที่ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกันทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณสถานศึกษาอื่นๆ

4. งานกิจการนักเรียนและบริการต่างๆ ได้แก่ ควบคุมดูแลความประพฤติและระเบียบวินัย แนวทางการศึกษาและอาชีพ และให้คำปรึกษา จัดกิจกรรมเสริมสร้างหลักสูตรบริการอาหารกลางวัน บริการด้านสุขภาพ นำนักเรียนและนักศึกษาไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนและนักศึกษา จัดทุนการศึกษา จัดพาหนะรับส่งนักเรียนและนักศึกษา (ถ้ามี) บริการด้านกีฬาและแหล่งพักผ่อน เกณฑ์เด็กเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ กำหนดแผนรับนักเรียนและนักศึกษาเข้าเรียน จัดบริการโสตทัศนูปกรณ์ จัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ ปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ จัดโครงการป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา

5. งานด้านชุมชนสัมพันธ์ ได้แก่ ให้บริการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน ร่วมมือและส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม ประเพณีโดยเฉพาะในท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์โรงเรียน จัดทำและให้บริการข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนแก่ชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่าหรือมูลนิธิ เสนอแต่งตั้งและจัดประชุมคณะกรรมการการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำเอกสารสำคัญให้แก่ผู้อุปการะต่อสถานศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน ระดมความร่วมมือในชุมชน เพื่อการจัดการศึกษา ดำรงแหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างเป็นเครือข่ายในการจัดการศึกษา จัดการประชุมผู้ปกครองนักเรียน ดำเนินความต้องการด้านบริการการศึกษาของชุมชน เสริมสร้างศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนให้แพร่หลายยิ่งขึ้น และนำการศึกษาเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง จัดหรือประสานการจัดบริการด้านอาชีวบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครองและชุมชน

สรุปได้ว่า งานบริการทั่วไปมีขอบข่ายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน อำนวยความสะดวกให้งานหลักของโรงเรียนบริหารจัดการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนกับการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชุมชน เป็นแนวทางจัดการศึกษาที่เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ชุมชนย่อมมีส่วนร่วมเพื่อให้แนวทางจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพอย่างสูง ยิ่งได้มีนักวิชาการให้ความหมายแนวคิดไว้ ดังนี้

ความหมายชุมชน

พจนานุกรม วิจารณ์ (2542:12) มีผู้ให้ความหมายของคำว่าชุมชนไว้ต่างๆ กันคือ ชุมชน คือ กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ ที่ค่อนข้างแน่นอน และติดต่อกันและมีส่วนสำคัญของชีวิตต่างๆ ไปอย่างเดียวกันซึ่งจะเห็นได้จากมารยาท ประเพณี ขนบธรรมเนียม และการพูด

ชุมชน ประกอบด้วยประชาชนซึ่งอาศัยอยู่บนพื้นแผ่นดินที่ต่อเนื่องกัน และเป็นผู้ซึ่งมีความสนใจร่วมกันกับผู้อื่น อย่างน้อยอย่างหนึ่งหรือมากกว่าที่เป็นเหตุให้เกิดอาศัยบนพื้นแผ่นดินนั้น โดยสรุปองค์ประกอบของชุมชนไว้ดังนี้ 1) คนกลุ่มหนึ่ง 2) อาณาเขตหรือขอบเขตที่แน่นอน 3) ความสนใจร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการปฏิบัติระหว่างกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างกันและการรวมกันอยู่ในอาณาเขตนั้น

ประเวศ วะสี (2541:13 อ้างถึงในสนทนา พล.รี, 2545:21) ได้นำเสนอความหมายของชุมชน ไว้ว่า ชุมชนหมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นคำจำกัดความของชุมชนจะเห็นได้ว่ามีความหมายแตกต่างกันบ้าง ซึ่งสรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มีความคิดเห็นและสนใจร่วมกันในการกระทำการต่างๆ มีความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งกันและกันตลอดทั้งวัฒนธรรมประเพณีคล้ายกัน

บทบาทและความสำคัญของชุมชนต่อโรงเรียน

พจนานุกรม วิจารณ์ (2542:17) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของชุมชนต่อโรงเรียน ดังนี้

1. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการกำหนดปรัชญาและอุดมการณ์ของโรงเรียน
2. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตร
3. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชน

4. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาปรับปรุงการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น
 5. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในอันที่จะพัฒนาโรงเรียนปรับปรุงการจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน
 6. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นแหล่งปฏิบัติชีวิตที่แท้จริงของนักเรียน
 7. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชนให้มีประโยชน์
 8. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องกันไปเพื่อชีวิตที่ดีของผู้เรียนและชุมชน
 9. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่โรงเรียนจะอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม
 10. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในการที่ชุมชนจะช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ
 11. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อโรงเรียนในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงานองค์กร และสถาบันต่างๆ รวมทั้งตัวโรงเรียนเองด้วยโดยการให้ความร่วมมือ
 12. ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการควบคุมและสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียน
- ปรีชา คัมภีรปกรณ และคนอื่นๆ (๒539:66) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนต่อโรงเรียนไว้อย่างละเอียดต่อไปนี้

1. บทบาทในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงควรได้มีบทบาทในการกำหนดและเป้าหมายของโรงเรียน การที่จะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนนั้นอยู่ที่ระดับของการตัดสินใจและการให้ข้อมูลในการตัดสินใจ ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ คืออยู่ในรูปคณะกรรมการ คณะทำงานต่างๆ และรูปแบบที่ไม่เป็นทางการคือ การให้ข้อมูล การพูดคุย การเสนอแนวคิด เป็นต้น ในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมเน้นควรคำนึงถึงกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งกลุ่มที่เปิดเผยมตนเองโดยการปฏิบัติโดยตรงไปตรงมา และประชาสัมพันธ์ถึงเหตุผลของการทำงานอย่างกว้างขวางเพียงพอ

2. บทบาทในการสนับสนุนภารกิจหลักของโรงเรียน แม้โรงเรียนจะมีหน้าที่หลายอย่าง แต่หน้าที่หลักคือการจัดการเรียนการสอน การที่โรงเรียนจะจัดการเรียนการสอนได้ดีจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองอย่างดี ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการทำความเข้าใจกับงานของโรงเรียนแล้วส่งเสริมให้กำลังใจกับนักเรียนอันเป็นบุตรหลานของตนเอง ผู้ปกครองควรร่วมมือกับ

โรงเรียนด้วยการช่วยเหลือการเรียนของบุตรหลานที่บ้าน แล้วให้ข้อมูลแก่โรงเรียนอย่างตรงไปตรงมา บุคคลอื่นๆ ในชุมชนควรจะได้อิทธิพลในการสอดคล้องดูแลนักเรียนหรือกิจกรรมของโรงเรียนด้วยพร้อมกันไป และควรถือว่าโรงเรียนเป็นของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่โรงเรียน จะทำให้โรงเรียนรู้ว่าโรงเรียนได้ทำหน้าที่เหมาะสมตามความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

3. บทบาทในการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียน โรงเรียนจะพบปัญหาในเรื่องทรัพยากรและบุคลากรอย่างมากเพราะโรงเรียนจำเป็นต้องใช้วัสดุสิ้นเปลืองในแง่ของค่าไฟฟ้า เพื่อประโยชน์ของการศึกษาประกอบกับมีเด็กนักเรียนเข้ามาเรียน เปลี่ยนรุ่นกันไปอยู่เสมอ ทำให้การใช้สอย การดูแลรักษา และการให้บริการเปลืองมาก ชุมชนมีทรัพยากรและบุคลากรมาก และกว้างขวางซึ่งโรงเรียนอาจจะขอใช้บริการได้ การขอใช้บริการนั้นมีหลายรูปแบบ ก. จากลักษณะโรงเรียนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพและเหตุการณ์ โดยรวมแล้วโรงเรียนควรได้สนใจและศึกษาชุมชนอย่างจริงจัง และมีโครงการที่แน่นอนเป็นหลักฐานในการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากชุมชน เมื่อขอความช่วยเหลือแล้วควรดำเนินการอย่างรอบคอบละเอียดถี่ถ้วนและเปิดเผยเพื่อความเข้าใจของชุมชนอย่างแท้จริง

จากการกล่าวถึงบทบาทของชุมชนต่อโรงเรียน ซึ่งชุมชนและโรงเรียนจะแยกจากกันไม่ได้ ชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อโรงเรียน ไม่ว่าในการร่วมมือกัน ขนส่งไปมาหมายร่วมกับโรงเรียน การให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ กับโรงเรียน ทั้งแรงงาน และงบประมาณ รวมทั้งแนวทาง แนวความคิดที่จะช่วยในการพัฒนาโรงเรียนให้มีความก้าวหน้าต่อไป

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเสนาะเรียง (2550:5-20) สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตบริการทางการศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ

6. สภาพทั่วไปของชุมชนในเขตบริการทางการศึกษาโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ

6.1 ชุมชนหมู่บ้านน้ำดิบ หมู่ที่ 1 ต.แม่ยม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน ประวัติความเป็นมา

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ทำให้ทราบว่าหมู่บ้านน้ำดิบเดิมชื่อว่า “บ้านวังหัวควาย” เช่นนี้เพราะว่า เมื่อก่อนนั้นทิศเหนือของหมู่บ้านจะมีวังน้ำวนของลำน้ำแม่ยม มีปลาชุกชุมทุกๆ เย็น ชาวบ้านจะต้อนควายของตนเองเล่นน้ำเต็มไปหมด มองไปจะเห็นแต่หัวควาย ชาวบ้านจึงพากันเรียกว่าวังหัวควาย และนำมาเรียกเป็นชื่อหมู่บ้านด้วย บางท่านเล่าว่าเมื่อครั้งนั้นควายเป็น

โรคระบาดทั่วหมู่บ้าน เมื่อควายตายชาวบ้านโกศเอาควายไปโยนลงที่วังน้ำวนนี้ จนวังน้ำวนตื้นจื้น มองลงไปเห็นแต่หัวควาย ชาวบ้านจึงเรียกว่า "วังหัวควาย"

ต่อมาชาวบ้านหลายๆ คนต่างมีความเห็นตรงกันว่า น่าจะเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล จึงเปลี่ยนชื่อมาเป็น "บ้านน้ำดิบ" โดยตั้งชื่อตามลักษณะของน้ำดิบที่พุ่งออกมาจากใต้ดิน กลายเป็นลำธารเล็กๆ อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน ตรงข้ามกับสถานีอนามัยบ้านน้ำดิบ น้ำจะพุ่งออกมาตลอดทั้งปี ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงสามารถนำน้ำไปใช้ในการบริโภคและอุปโภค รวมทั้งทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี

ลักษณะภูมิประเทศและคมนาคม

สภาพทั่วไปแล้วหมู่บ้านน้ำดิบตั้งอยู่บนที่ราบสูงบนฝั่งแม่น้ำยม และพื้นที่จำกัด เป็นที่ราบริมฝั่งน้ำยมตลอดแนวเหนือใต้ทั้งฝั่ง 2 ฝั่ง เป็นแหล่งเพาะปลูกและการเกษตรกรรมของชาวบ้านน้ำดิบ มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านหนองป่าเจม หมู่ที่ 10 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

ทิศใต้ ติดกับ บ้านห้วยวอก หมู่ที่ 2 ตำบลแม่ยว อำเภอมะละเรียง

ทิศตะวันออก ติดกับ ทุ่งนาและลำน้ำยม

ทิศตะวันตก ติดกับ ภูเขาและป่าสงวนในเขตของตำบลแม่คง อำเภอมะละเรียง

การคมนาคม เดินทางจากที่ว่าการอำเภอมะละเรียง ถึงหมู่บ้านน้ำดิบ ระยะทางประมาณ

5 กิโลเมตร ตามถนนสายแม่สะเรียง-แม่สามแลบ

เนื้อที่

จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยทั้งหมดในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 395 ไร่

จำนวนพื้นที่นาในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 600 ไร่

จำนวนพื้นที่สวนในหมู่บ้านมีจำนวน 75 ไร่

ลำห้วยในหมู่บ้าน ชื่อ "ห้วยวอก" ต้นลำห้วยมาจากห้วยห้อมไหลผ่านและเป็นห้วยที่แบ่งเขตหมู่บ้านน้ำดิบ กับบ้านห้วยวอก ไหลลงสู่แม่น้ำยม

ลักษณะของประชากร

ประชากรทั้งหมดของหมู่ที่ 1 บ้านน้ำดิบ มีจำนวน 557 คน

ชาย 284 คน

หญิง 273 คน

จำนวนครัวเรือน 178 ครัวเรือน

ชาวบ้านน้ำดิบ เป็นคนพื้นเมืองทั้งหมด

ศาสนา ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้าน คือ วัดน้ำดิบ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านน้ำดิบ และมีโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ เป็นศูนย์รวมและหล่อหลอมจิตใจให้นักเรียน และเป็นสถานที่ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

สภาพทางเศรษฐกิจ

ลักษณะการประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง รับราชการและค้าขายอื่นๆ

แหล่งพาณิชยกรรม มีร้านค้า 4 แห่ง โรงสี 2 แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา โรงเรียนขยายโอกาส 1 แห่ง คือ ร.ร.ชุมชนบ้านน้ำดิบ

ศาสนา วัด 1 แห่ง คือ วัดน้ำดิบ

สาธารณสุข มีสถานอนามัย 1 แห่ง คือ สถานอนามัยบ้านน้ำดิบ

การบริการขั้นพื้นฐาน

การคมนาคม

ห่างจากตัวอำเภอแม่สะเรียงประมาณ 5 ก.ม. ถนนสายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต การโทรคมนาคม มีโทรศัพท์สาธารณะ 2 แห่ง ไฟฟ้ามีครบทั้งหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านใช้น้ำประปาชนบทและน้ำจากบ่อบาดาล

ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของหมู่บ้าน

ดอกเอื้องชะเอม ผลิตภัณฑ์กระดาษโกรตัม เช่น ตะกร้า ก่อ่งใส่ทิชชู ฯลฯ และบ้านน้อย (การจำลองบ้านหลังเล็กๆ ไว้ทำบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว) งานจักสาน เครื่องดนตรีพื้นเมือง

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาของชาวบ้าน

วัฒนธรรมประเพณีรำน้ำคำห้วย ในวันสงกรานต์ แห่ต้นโคมในประเพณีงานลอยกระทง ทำบุญตักบาตรวันเข้าพรรษา ออกพรรษา ทำบุญเดือน 4 (ตานข้าวใหม่) มัคมือสู่ขวัญ เลี้ยงศาลเจ้า ผู้เฒ่า ผู้แก่บางคน มีทักษะในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านมาเป็นตัวยาสำหรับรักษาคนป่วย ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น หมอเมืองในการสะเดาะเคราะห์ สืบชะตา ช้องขวัญ (บายศรีสู่ขวัญ) ทำเทียนปู้จาโจก ผีปู้ย่า เป็นต้น

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ

บ้านน้ำดิบ มีโบราณสถานที่สำคัญเกี่ยวกับพุทธศาสนา คือ พระเจดีย์องค์ซึ่งเป็นเจดีย์ที่เก่าแก่ตั้งอยู่ในบริเวณกลางสนามของโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา เพราะพระเจดีย์มีขนาดใหญ่ มีร่องรอยที่แสดงให้เห็นว่าเป็นศิลปะสมัยอยุธยา เพราะมีลักษณะเหมือนกับพระเจดีย์เก่าแก่ที่พบเห็นทั่วไปที่จังหวัดอยุธยาแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของ

พระพุทธศาสนาในสมัยก่อน ขณะนี้พระเจดีย์ได้รับการดูแลรักษาจากชาวบ้านน้ำดิบ และมีการบูรณปฏิสังขรณ์จากกรมศิลปากร เพื่อรักษาไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็นโบราณสถานซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพสักการบูชา และมีสถานที่ท่องเที่ยวคือวัดน้ำดิบ ซึ่งเป็นโบราณสถานอีกแห่งหนึ่งที่น่าสนใจ

กลุ่มและองค์กรในหมู่บ้าน

กลุ่มสตรีบ้านน้ำดิบ

กองทุนหมู่บ้านบ้านน้ำดิบ

กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์

กลุ่มทำดอกเอื้องแซะบ้านน้ำดิบ

6.2 ชุมชนหมู่บ้านห้วยวอก หมู่ที่ 2 ต.แม่ยวม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ประวัติความเป็นมา

บ้านห้วยวอก เดิมมีอยู่ไม่ไกลที่หลังคาเรือนต่อมามีพระองค์หนึ่งเดินทางมาจากลำพูนได้ตั้งวัดอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งไม่มีชื่อทั้งหมู่บ้านและวัด ชาวบ้านบอกพระว่ามีลำห้วยไหลผ่านมาจากทางทิศตะวันตกและตอนต้นน้ำมีถ้ำอยู่ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของลิง (เอเล) พระท่านจึงตั้งชื่อว่า "วัดห้วยวอก" ชาวบ้านก็เลยเรียกชื่อ "บ้านห้วยวอก" มาจนทุกวันนี้

สภาพทั่วไป

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

ทิศใต้ ติดกับ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยวอก

ทิศตะวันออก ติดกับ เขตลำน้ำยวม

ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

เนื้อที่

จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยทั้งหมดในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 395 ไร่

จำนวนที่ ไร่ในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 600 ไร่

จำนวนพื้นที่สวนในหมู่บ้านมีจำนวน 75 ไร่

ลำห้วยในหมู่บ้าน ชื่อ "ห้วยวอก" ต้นลำห้วยมาจากห้วยห้อมไหลผ่านและเป็นห้วยที่แบ่งเขตหมู่บ้านน้ำดิบ กับบ้านห้วยวอก ไหลลงสู่แม่น้ำยวม

ประชากร

ประชากรทั้งหมดของหมู่ที่ 2 มีจำนวน 642 คน

ชาย 318 คน

หญิง 324 คน

จำนวนครัวเรือน 159 ครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง รับราชการและ

ค้าขาย

แหล่งพาณิชยกรรม

ร้านค้า 6 แห่ง

ปั๊มน้ำมัน(ปั๊มหลอด) - แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง

ศาสนา วัด 1 แห่ง คือ วัดหัวขวก

การคมนาคม

ห่างจากตัวอำเภอแม่สะเรียงประมาณ 7 ก.ม. ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต การโทรคมนาคม มีโทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง ไฟฟ้ามีครบทั้งหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านใช้น้ำประปาชนบทและน้ำจากบ่อบาดาล

6.3 ชุมชนหมู่บ้านท่าต่าฝั้ง หมู่ที่ 7 ต.แม่ยวม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ประวัติความเป็นมา

บ้านท่าต่าฝั้ง แต่เดิมนั้นชื่อ "บ้านจ้อจ" ซึ่งเรียกตามชื่อ นายจ้อจ ศรีมาลา ที่ได้พาครอบครัวกับลูกหลานมาปลูกสร้างหมู่บ้าน เมื่อครั้งแรก ต่อมาในปี 2518 ทางทะเบียนราษฎร์ทางอำเภอก็ได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็นชื่อ "บ้านท่าต่าฝั้ง" ในหมู่บ้านท่าต่าฝั้ง ยังมีธนาคารหมู่บ้านที่ได้นำเอาทฤษฎี นายหลวงแบบเกษตรเพิงพวงมาใช้ มีปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ครบอยู่ภายในบ้าน ชุมชนมีปัญหา การทำน้ำมันงา ด้วยเครื่องมือในแบบฉบับของบ้านท่าต่าฝั้งในการรีดงาจนเป็นน้ำมัน ยังมีหาดทรายที่ขาวสะอาด สะอาดมาก คือหาดแท่นแก้ว หรือหาดทรายแก้ว เรียงรายไปด้วยก้อนหินกลมหลากหลายชนิดและหลายขนาด แต่ละก้อน ถูกจัดแต่งด้วยธรรมชาติ บางก้อนก็กลมเหมือนไข่คน กระดาษไข่เป็ด ไข่ไก่ บางก้อนมีลวดลายเหมือนมรกต เราสามารถจะขึ้นชมหาดแท่นแก้วได้แค่ช่วงฤดูหนาวกับฤดูร้อน ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมิถุนายนได้เท่านั้น

สภาพทั่วไป อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

ทิศใต้ ติดกับ บ้านแม่สามแลบ ตำบลสบเมย

ทิศตะวันออก ติดกับ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

ทิศตะวันตก ติดกับ แม่น้ำสาละวิน

เนื้อที่

จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยทั้งหมดในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 100 ไร่

จำนวนพื้นที่นาในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 1,000 ไร่

จำนวนพื้นที่ป่าต้นน้ำมีจำนวน 10,000 ไร่

จำนวนพื้นที่ป่าใช้สอย 3,000 ไร่

ลำห้วยในหมู่บ้าน ชื่อ "ห้วยแม่กองคา" ไหลมาจากบริเวณป่าชุมชนห้วยแม่กองคา ตัดผ่านทางด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านไหลลงสู่แม่น้ำสาละวิน

ประชากร

ประชากรทั้งหมดของหมู่ที่ 7 มีจำนวน 680 คน

ชาย 357 คน

หญิง 323 คน

จำนวนครัวเรือน 143 ครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง ค้าขายและรับ

ราชการ

แหล่งพาณิชยกรรม

ร้านค้า 5 แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา โรงเรียน 1 แห่ง อ.ร.ร.ชุมชนบ้านท่าตาฝั่ง

ศาสนา โบสถ์คริสต์ 1 แห่ง สุสาน 1 แห่ง

สาธารณสุข ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน 1 แห่ง

การคมนาคม

ห่างจากตัวอำเภอแม่สะเรียงประมาณ 49 ก.ม. ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตและลูกรัง การคมนาคม มีโทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง โทรศัพท์ผ่านดาวเทียม 1 แห่ง ไฟฟ้ายังเข้าไม่ถึง แต่มีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ (SOLAR CELL) ประชากรในหมู่บ้านใช้น้ำประปาภูเขา

6.4 ชุมชนหมู่บ้านแพะกะปวง หมู่ที่ 12 ต.แม่ยวม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ประวัติความเป็นมา

บ้านแพะกะปวง เดิมเป็นหย่อมของบ้านกะปวง หมู่ที่ 8 ตำบลแม่ยวม โดยมีนายถนอม วงศ์แสนใจ เป็นกำนัน ต่อมาเมื่อการเพิ่มขงประชากร ชาวบ้านจึงขยายครอบครัวไปอยู่ที่ดอนเรียน “แพะดินแดง” และเมื่อมาอยู่ได้เพิ่มมากขึ้น ได้ขอแยกหมู่บ้านจากบ้านกะปวง และตั้งเป็นหมู่บ้าน

เรียกชื่อว่า “บ้านแพะกะปวง” เมื่อ 15 กันยายน 2542 โดยมีนายบุญส่วน เพือกพาคำ เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก และปัจจุบันเป็นกำนันตำบลแม่ขอม

“บ้านแพะกะปวง” มาจากการเอาชื่อเดิมบ้านกะปวง และแพะดินแดงมาผสมกัน

คำว่า แพะ หมายถึง โปรง คำว่า “กะปวง” เพี้ยนมาจากคำว่า “ข้าวพวง”

แพะกะปวง หมายถึง บริเวณป่าโปรงที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีรวงข้าวที่สวยงาม

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าที่เล่าสืบทอดกันมาเล่าให้ฟังว่าในอดีตราว 50 ปีที่ผ่านมาประมาณปี พ.ศ.2492 ได้มีครอบครัว นายเฟียง นางดา จันทรคำ มานุกเบิกพื้นที่เพื่อทำไร่ข้าว พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีน้ำดื่ม น้ำใช้ จึงได้พาครอบครัวมาตั้งรกรากอาศัยอยู่ทำมาหากินแบบวิถีที่เรียบง่ายในเวลาต่อมาได้มีครอบครัว นายอิน นางเขียว จันทรคำ และครอบครัว นายอิน นางเขียว จันทรคำ ฯลฯ มีประมาณ 6 หลังคาเรือน มีประชากรจำนวน 35 คน มีอาชีพหลักคือการทำไร่ หลังจากนั้นก็มีคนทยอยมาอยู่จนตั้งเป็นหมู่บ้าน บ้านแพะกะปวง

สภาพทางภูมิศาสตร์และคมนาคม

สภาพทั่วไปของบ้านแพะกะปวง เป็นที่ราบลุ่มริมคลองชลประทาน และที่ราบเชิงเขา เป็นที่อยู่และพื้นที่ทำการเกษตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยวอก

ทิศใต้ ติดกับ หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งแพม

ทิศตะวันออก ติดกับ หมู่ที่ 8 บ้านกะปวง

ทิศตะวันตก ติดกับ เขตป่าสงวนแห่งชาติ

เนื้อที่

จำนวนพื้นที่อยู่อาศัยทั้งหมดในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 105 ไร่

จำนวนพื้นที่ทำนาในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 87 ไร่

จำนวนพื้นที่สวนในหมู่บ้านมีจำนวน 60 ไร่

ประชากร

จำนวนประชากรทั้งหมด 674 คน

ชาย 339 คน

หญิง 335 คน

ครัวเรือน 193 ครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย และรับ

ราชการ

แหล่งพาณิชยกรรม

ร้านค้า 6 แห่ง

คู่มือรถ 1 แห่ง

โรงสี - แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษาโรงเรียน 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านกะปวง

การคมนาคม

ห่างจากตัวอำเภอแม่สะเรียงประมาณ 4.5 ก.ม. ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต การโทรคมนาคม มีโทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง มีโทรศัพท์ผ่านดาวเทียม ไฟฟ้าเข้าถึงครัวเรือนหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านใช้น้ำประปาชนบท และประปาภูเขา

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของหมู่บ้าน

วัฒนธรรมประเพณีรดน้ำดำหัว ในวันสงกรานต์ ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงพฤษภาคม งานลอยกระทง ทำบุญตักบาตรวันเข้าพรรษา ออกพรรษา ทำบุญเดือน 4 (ตานข้าวใหม่) มีคี่เรือสู่ขวัญ เลี้ยงเจ้าที่ เดือนเก้า ตานแตง

ผู้เฒ่า ผู้แก่มีความชำนาญในการจักสานไม้ไผ่เป็นเครื่องมือไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กระบุง สุ่มไก่อ กระบวยกะละมะพร้าว

ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น หมอเฒ่าในการสะเดาะเคราะห์ สืบชะตา ช้องขวัญ (บายศรีสู่ขวัญ) ทำเทียนปู้จ่าใจ และสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น

6.5 ชุมชนหมู่บ้านจอมกิติ หมู่ที่ 13 ต.แม่ยวม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ประวัติความเป็นมา

แยกมาจากหมู่ที่ 1 บ้านน้ำดิบ เมื่อ 1 กันยายน 2547

สภาพทั่วไป

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

ทิศใต้ ติดกับ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยวอก

ทิศตะวันออก ติดกับ หมู่ที่ 1 บ้านน้ำดิบ

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง

เนื้อที่

จำนวนพื้นที่ที่อยู่อาศัยทั้งหมดในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 100 ไร่

จำนวนพื้นที่นาในหมู่บ้านมีจำนวนพื้นที่ 43 ไร่

จำนวนพื้นที่สวนในหมู่บ้านมีจำนวน 56 ไร่

ประชากร

ประชากรทั้งหมดของหมู่ที่ 13 มีจำนวน 584 คน

ชาย 299 คน

หญิง 285 คน

จำนวนครัวเรือน 149 ครัวเรือน

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา ได้แก่ รับจ้าง รับราชการและ

ค้าขาย

แหล่งพาณิชยกรรม

ร้านค้า 5 แห่ง

ปั้มน้ำมัน(ปั้มหลอด) 1 แห่ง

โรงสี 1 แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา เด็กวัยเรียนส่วนใหญ่เรียน โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ

ศาสนา วัด 1 แห่ง คือ วัดน้ำดิบ สำนักสงฆ์/สุสาน 1 แห่ง

การคมนาคม ห่างจากตัวอำเภอแม่สะเรียงประมาณ 5 ก.ม. ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต การโทรคมนาคม มีโทรศัพท์สาธารณะ 1 แห่ง ไฟฟ้ามีครบทั้งหมู่บ้าน ประชากรในหมู่บ้านใช้น้ำประปาชนบทและน้ำจากบ่อบาดาล

สถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ พระธาตุจอมกิตติ ซึ่งเป็นพระธาตุแบบพม่า ผสมล้านนา เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือของชนในชุมชนและคนในอำเภอแม่สะเรียง

6.6 ชุมชนหมู่บ้านแม่ก่อน หมู่ที่ 5 ต.แม่คง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ประวัติความเป็นมา

บ้านแม่ก่อน ตั้งมาได้ร้อยกว่าปีแล้ว มีหลักแหล่งอยู่ริมน้ำห้วยแม่ก่อน ต่อมานายพะเจ๊ะได้นำชาวบ้านส่วนหนึ่งแยกออกมาสร้างบ้านใหม่ ทางใต้ริมน้ำแม่ก่อนซึ่งมีบ้านเพียง 4 หลังคาเรือน มีประชากรประมาณ 14 คน และต่อมามีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น นายพะเจ๊ะ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน จนในปัจจุบันนี้ได้มีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

สภาพทางภูมิศาสตร์และการคมนาคม

บ้านแม่ก่อนมีพื้นที่อยู่บริเวณริมห้วยแม่ก่อน มีภูเขาสูงล้อมรอบ การคมนาคมลำบากต้องเดินเท้าส่วนใหญ่ ระยะทางจากอำเภอแม่สะเรียง ไปบ้านแม่ก่อนประมาณ 55 กิโลเมตร

ประชากร เป็นชาวกะเหรี่ยงสกอร์มีทั้งหมด 268 คน ชาย 137 คน หญิง 131 คน

อาชีพ ทำไร่ ทำนา ปลูกพริก ปลูกมะนาว

ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ประชากรส่วนใหญ่นับถือผีและศาสนาพุทธ ภาษาที่ใช้เป็นภาษากะเหรี่ยง การแต่งกายเหมือนกับกะเหรี่ยงสกอร์ทั่วไป คือ หญิงสาวจะสวมชุดสีขาวถึงข้อเท้า เรียกว่า “เซวา” หญิงที่แต่งงานแล้วจะสวมเสื้อสีดำปักลูกเดือยเป็นลวดลายสวยงาม เรียกว่า “เซชู” สวมผ้าถุงสีแดงเรียกว่า “หนี” ส่วนผู้ชายจะสวมกางเกงขาก๊วยสีดำและสวมเสื้อสีแดง เรียกว่า “เซกวอ”

แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในหมู่บ้านมีความรู้ความสามารถด้านการสานกระด้ง และ สานได้ (ได้ คือภาชนะสำหรับใส่สิ่งของต่างๆ สานด้วยไม้ไผ่ลักษณะคล้ายตะกร้าแต่สูงกว่า ใช้เชือกผูกสองข้างสำหรับสะพายหรือคล้องหน้าผากให้ได้อยู่ด้านหลัง)

6.7 ชุมชนหมู่บ้านแม่สะลาบ หมู่ที่ ๓ ต.แม่คง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

ประวัติความเป็นมา

บ้านแม่สะลาบตั้งขึ้นเมื่อ 150 ปีมาแล้ว เดิมชื่อ บ้านห้วยคว้อว. เริ่มแรกมีชาวบ้านที่อื่นมา ทำมาหากินทำไร่ทำสวน ตั้งบ้านเรือนมี 6 หลังคาเรือน มีนายอ.ระเวย เป็นหัวหน้า ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของบ้านแม่สะลาบปัจจุบัน ต่อมาได้ย้ายไปทางทิศเหนือห่างจากที่เดิมประมาณ 10 กิโลเมตร เนื่องจากเกิดโรคระบาด ซึ่งชาวกะเหรี่ยงได้เชื่อว่าผีเจ้าทำร้ายคนในหมู่บ้าน จึงเปลี่ยนชื่อเป็น บ้านแม่สะลาบหลวง อยู่ได้ประมาณ 5 ปี เกิดโรคระบาดอีก จึงได้ย้ายลงมาทิศต่างจากที่เดิมประมาณ 3 กิโลเมตร และเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านแม่สะลาบ ต่อมาอีก 2 ปี มีคนเจ็บป่วยและตายอีก หัวหน้าหมู่บ้านก็เสียชีวิต จึงอพยพมาทางทิศใต้อีก 3 กิโลเมตร ตั้งอยู่บริเวณใกล้ลำห้วยแม่สะลาบ และเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านในปัจจุบัน และได้อยู่บริเวณนี้เป็นเวลา 80 ปีแล้ว

สภาพทางภูมิศาสตร์และการคมนาคม

บ้านแม่สะลาบมีพื้นที่ประมาณ 3 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศตะวันตก 4 กิโลเมตร สภาพโดยทั่วไปเป็นไหล่เขามีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านป่าหมาก ตำบลบ้านกาศ

ทิศใต้ ติดกับ บ้านน้ำดิบ ตำบลแม่ขวม

ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านทุ่งแล้ง ตำบลแม่คง

ทิศตะวันตก ติดกับ ภูเขาและอาณาเขตป่า

การคมนาคม การติดต่อระหว่างหมู่บ้านไปยังตัวอำเภอ สภาพถนนเป็นถนนคอนกรีตมีลำห้วยแม่สะลาบไหลผ่าน การเดินทางใช้ทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์

ประชากร มีทั้งหมด 364 คน ชาย 178 คน หญิง 186 คน เป็นชาวกะเหรี่ยง

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกนั้นเป็นอาชีพรับจ้างและค้าขาย ผู้หญิงทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ทอผ้า

ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ประชากรส่วนใหญ่นับถือผีควบคู่กับการนับถือศาสนาพุทธ ภาษาที่ใช้เป็นภาษากะเหรี่ยง การแต่งกายจะแต่งกายตามเผ่า คือผู้ชายสวมเสื้อที่ทอด้วยมือ เสื้อสีแดงกางเกงขาก๊วย ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะสวมชุดสีขาวยาวกรอมเท้า ถ้าแต่งงานแล้วจะสวมเสื้อสีเข้ม เช่น สีดำ น้ำเงิน และสวมผ้าถุงสีแดง และมีประเพณีคล้ายกับกะเหรี่ยงหมู่บ้านอื่นๆ

แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการทอผ้า เช่น ทอเสื้อ ทอผ้าถุง ย้อม ผ้าห่ม ส่วนการจักสาน เช่น สานกระด้ง กระบุง เสื่อ เป็นต้น

จากสภาพทั่วไปของชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนในเขตบริการของโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบจะมีความแตกต่างกัน ทั้งพื้นที่ตั้งของชุมชน ภาษา วัฒนธรรมรวม ทั้งความเป็นอยู่ อาจทำให้เกิดความหลากหลายทางด้านความคิดและความคาดหวังของชุมชนต่อการจัดการศึกษาและการส่งบุตรหลานเข้ามศึกษาในโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ ซึ่งความเห็นและความคาดหวังนั้นจะสร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

7. สภาพทั่วไปของโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ

โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนทั้งระดับอนุบาล, ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นโรงเรียนที่แจ้งโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามาตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2535 มีข้าราชการครู 10 คน พนักงานราชการ 3 คน ครูพี่เลี้ยง 1 คน พนักงานบริการทั่วไป 1 คน มีอาคารเรียน 3 หลัง อาคารประกอบ เป็นโรงอาหาร 1 หลัง ห้องสมุด 1 หลัง โรงฝึกงาน 1 หลัง ลี้ม 4 หลัง 18 ที่นั่ง บ้านพักครู 2 หลัง มีสนามกีฬา ฟุตบอล บาสเกตบอล วอลเลย์บอล เปตอง เซปักตะกร้อ สนามเด็กเล่น แปลงปลูกผักสวนครัว รายละเอียดจำนวนนักเรียนแบ่งเป็น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำแนกตาม
ระดับชั้นที่เปิดสอน ปีการศึกษา 2551

ระดับชั้นที่เปิดสอน	นักเรียนชาย	นักเรียนหญิง	จำนวนนักเรียน (คน)
อนุบาล 1	7	7	14
อนุบาล 2	11	4	15
รวม	18	11	29
ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1	6	8	14
ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2	11	9	20
ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3	9	7	16
ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4	9	9	18
ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5	9	8	17
ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6	12	11	23
รวม	56	52	108
ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1	29	11	40
ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2	22	19	41
ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3	15	14	29
รวม	56	44	110
รวมทั้งสิ้น	140	107	247

ที่มา : ข้อมูลสารสนเทศโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2551:14

จากสภาพข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบมีสภาพที่ตั้งค่อนข้างเป็นที่ราบ ใกล้กับตัวอำเภอ มีจำนวนบุคลากรค่อนข้างเพียงพอ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมกับสภาพที่ตั้งและกับการใช้งาน แต่จำนวนนักเรียนเริ่มลดลง ซึ่งอันเนื่องจากสาเหตุใดนั้น ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจน เพื่อให้มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น ตอบรับความคาดหวังและความต้องการของผู้ใช้บริการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงต้องมีการศึกษาวิจัย ทำให้ได้ข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนา เปลี่ยนแปลง เพื่อให้จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพต่อไป

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการของผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

สุมาลี อ่อวิเชียร (2549) ได้ศึกษาความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับอนุบาลของโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่าความเป็นจริงของการจัดการศึกษาระดับอนุบาลโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ตามความเห็นของผู้ปกครองอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านครูผู้สอน รองลงมาคือ ด้านการจัดประสบการณ์ และกิจกรรมการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านสื่อการเรียนการสอน ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษา ผู้ปกครองคาดหวังในระดับมากทั้ง 7 ด้าน ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านครูผู้สอน รองลงมาคือด้านการจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ผลการวิจัยเปรียบเทียบความเป็นจริงและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับอนุบาลของโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ทั้ง 7 ด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $< .001$ ความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้ปกครอง พบว่า สถานศึกษาควรจัดให้เด็กได้เล่น เสริมความพร้อม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสติปัญญา มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง โรงเรียนควรแจ้งข่าวสารต่างๆ และพฤติกรรมของเด็กให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะๆ ควรจัดหาสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนควรเน้นเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของอาคารเรียน

มานิช เกษมกลิ่น (2546) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานใน 4 ด้าน ดำเนินการมากสูงสุด คือ 1) ด้านวิชาการมีการเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร 2) ด้านงบประมาณโรงเรียนดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง คณะกรรมการตรวจสอบการจ้างมีการตรวจสอบการจ้างและตรวจรับพัสดุให้ครูและผู้เกี่ยวข้องเป็นกรรมการร่วมรับผิดชอบ 3) ด้านบุคลากรมีการมอบหมายงาน และภารกิจโครงการต่างๆ ให้ครูและบุคลากรรับผิดชอบชัดเจนและทั่วถึง 4) ด้านบริหารทั่วไปให้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาภาคเรียนละ 2 ครั้ง ปัญหาในการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานใน 4 ด้าน ประสบปัญหามากที่สุด 1) ด้านวิชาการครู-อาจารย์ ขาดทักษะการผลิตสื่อประกอบการสอนที่

เน้นนักเรียนนักเรียนเป็นสำคัญ 2) ด้านงบประมาณ โรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุน 3) ด้านบุคลากร บุคลากรไม่เพียงพอตามเกณฑ์และครูไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านบริหารทั่วไป คณะกรรมการสถานศึกษาไม่มีเวลาให้กับทางโรงเรียนเพียงพอและขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่เอื้อต่อการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ โรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรในการปฏิบัติการเรียนรู้และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ควรจัดทำแผนอัตรากำลังและระบบนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพ ควรชี้แจงทำความเข้าใจกับคณะกรรมการสถานศึกษาให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่และมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนและการจัดการสารสนเทศโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

รมิตา วารีย์ (2546) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาในจังหวัดกระบี่ ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านวิชาการ ผู้ปกครองคาดหวังในระดับสูงสุด ให้มุ่งเน้นให้นักเรียนปฏิบัติศาสนากิจ คืออย่างถูกต้อง มุ่งเน้นการสอนชะดิก กรูอานและกิตาบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนควบแน่น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และตัดสินใจเป็น และเสนอเพิ่มเติมให้สอนคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีที่จำเป็นในปัจจุบัน 2. ด้านบุคคล ผู้ปกครองคาดหวังในระดับสูงสุด ให้คัดเลือกครูที่เป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน และเสนอเพิ่มเติมให้ครูเข้าใจนักเรียน 3. ด้านงบประมาณ ผู้ปกครองคาดหวังในระดับสูงสุดให้จัดการด้านการเงินอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้ และเสนอเพิ่มเติมให้จัดหางบประมาณให้เพียงพอ 4. ด้านกิจการนักเรียน ผู้ปกครองคาดหวังในระดับสูงสุด ให้จัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม และเสนอแนะเพิ่มเติม ให้ดูแลการแต่งกายของนักเรียนให้ถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน และตามหลักคำสอนของศาสนา มีกิจกรรมและเวลาให้นักเรียนผ่อนคลายความเครียด 5. ด้านอาคารสถานที่ ผู้ปกครองคาดหวังในระดับสูงสุด ให้จัดที่พักนักเรียนแยกชายหญิงอย่างชัดเจนเป็นสัดส่วน และเสนอเพิ่มเติมให้มีระบบจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลที่มีประสิทธิภาพ 6. ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองคาดหวังในระดับสูงสุดให้โรงเรียนให้บริการชุมชนในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเสนอเพิ่มเติมให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 7. ด้านคุณลักษณะของนักเรียน ผู้ปกครองคาดหวังในระดับสูงสุด ให้นักเรียนรักและภูมิใจในความ เป็นมุสลิม ดำเนินชีวิตตามหลักการของศาสนาอิสลามและอ่านกรูอานได้ถูกต้อง คล่องแคล่ว และเสนอเพิ่มเติมให้นักเรียนมีมารยาทดี

อดิศักดิ์ บุตรเหล็ก (2545) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับ การจัดการศึกษา ของโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภออ่าวลึก พบว่าความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษา ในด้านต่างๆ ดังนี้ 1.ด้านวิชาการ ผู้ปกครองคาดหวังให้โรงเรียนจัดการศึกษา เพื่อให้นักเรียนมี

ความรู้ ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้คล่อง ส่งเสริมให้มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษ และคอมพิวเตอร์ โดยเน้นให้นักเรียนมีมารยาท มีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักแห่งศาสนา 2.ด้านบุคลากร ผู้ปกครองคาดหวังให้ครูเอาใจใส่ต่อเด็กทุกคน เตรียมการสอนล่วงหน้า ใช้สื่อและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ติดต่อกับและรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง พุดจาสุภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม 3.ด้านกิจการนักเรียน ผู้ปกครองคาดหวังให้โรงเรียนจัดบริการตรวจสอบสุขภาพประจำปี มีทุนการศึกษาและบริการนักเรียนที่ขาดแคลน จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรและสนับสนุนให้มีการเล่นกีฬาเป็นประจำ 4.ด้านอาคารสถานที่ ผู้ปกครองคาดหวังให้จัดสภาพแวดล้อมให้สะอาดร่มรื่น สวยงามด้วยธรรมชาติ มีห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องคอมพิวเตอร์และห้องสมุด มีหนังสือให้ค้นคว้าจำนวนมาก 5.ด้านความสัมพันธ์กับชุมชนผู้ปกครองคาดหวังให้โรงเรียนเป็นแหล่งบริการการศึกษานอกโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยเชิญ ช่าง เป็น คณะกรรมการต่างๆ

เดือนใจ แก้วประเสริฐ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีค่าร้อยละสูงสุดใน การปฏิบัติแต่ละขอบข่ายงานทั้ง 6 งาน ได้แก่ งานการให้บริการชุมชนด้านอาคารสถานที่โดยใช้ สนามกีฬา งานการประชาสัมพันธ์โดยคณะครู-อาจารย์ร่วมงานประเพณีและงานสังคมของ ประชาชน งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยดำเนินการสรรหาด้วยการรับ สมัครผู้แทนตามสัดส่วน งานการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคมหรือมูลนิธิ ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ จัดตั้งงานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนโดยผู้นำ ชุมชน และงานการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นโดยจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬา แข่งขันตอบปัญหา ประกวดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน ส่วนปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่างบประมาณไม่เพียงพอ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีงานประจำ ไม่ค่อยมีเวลา ให้กับโรงเรียน ภาพเศรษฐกิจในชุมชนไม่เอื้อต่อการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม สมาคมหรือมูลนิธิ และ บุคลากรที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมีภารกิจมาก

วิพทยา สุวรรณภูมิ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามการรับรู้ของคณะกรรมการโรงเรียน กลุ่มสตรีนครินทร์ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยจัดให้มีการประชุมครูและคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อให้คณะกรรมการรับทราบความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน และมีการ มอบหมายให้ครู-อาจารย์ที่มีความเหมาะสมรับผิดชอบในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยให้ ครูและผู้นำ ชุมชนได้พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน คณะกรรมการช่วย

จัดหางบประมาณสนับสนุนโรงเรียน ส่วนโรงเรียนบริการชุมชนด้วยการจัดสถานที่อำนวยความสะดวกในการให้บริการผู้มาติดต่อและยืมอุปกรณ์เครื่องใช้ โรงเรียนเผยแพร่ข่าวสารด้วยวิธีการให้นักเรียนนำข่าวสารไปแจ้งผู้ปกครอง ส่งเสริมอาชีพโดยส่งเสริมอาชีพให้นักเรียน เพื่อนำไปเผยแพร่แก่ครอบครัว ร่วมมือกับกลุ่มบุคคล ชุมชน สมาคม มูลนิธิ หรือหน่วยงานราชการ โดยการจัดโครงการรณรงค์ โครงการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ เช่น ต่อด้านยาเสพติด โรคเอดส์ การรักษาความสะอาด ปัญหาการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คือ กรรมการโรงเรียนมีงานประจำ ไม่มีเวลาให้กับโรงเรียน โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองและประชากรเข้าใจว่าการดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นเรื่องของทาราชการเท่านั้น และสภาพเศรษฐกิจในชุมชนไม่เอื้อต่อการบริจาคเพื่อจัดตั้งชมรม สมาคม มูลนิธิ

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข (2543) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารให้ความเห็นว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 3 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านวิชาการ และด้านส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา 2) ปัญหาที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนมัศึกษานั้นเกิดจากชุมชนไม่เข้าใจในบทบาทของตนเองที่มีต่อการจัดการศึกษาเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการศึกษา ด้านวิชาการและการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษา 3) ข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียน คือ ให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาตามความต้องการของตนเอง

ธรณิศวร จิตขวัญ (2542) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ด้านกิจการนักเรียนและด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และถ้าพิจารณาอันดับสูงสุดของความคิดเห็นแต่ละด้านคือ ด้านวิชาการนักเรียนมีความรู้เหมาะสมกว่าระดับอื่น ด้านบุคลากรครูแต่งกายเรียบร้อยเหมาะสม ด้านอาคารสถานที่โรงเรียนมีอาคารเรียนและอาคารประกอบต่างๆ แข็งแรงมั่นคง ด้านกิจการนักเรียนโรงเรียนจัดบริการอาหารกลางวันในราคาประหยัด ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโรงเรียนเชิญผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

พันธ์ศักดิ์ นิมพานิช (2541) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนมัธยมที่มีพื้นที่จำกัด ในกรุงเทพมหานครพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีพื้นที่จำกัดส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนการสอนโดยจัดให้มีห้องเรียน ห้องพิเศษ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่จำเป็น เช่น ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องโสตทัศนูปกรณ์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องสมุด ห้องแนะแนว เป็นต้น

วิศิษฐ์ วิเศษเชิษฐกุล (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่องความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดมณฑลจันทบุรี เปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปกครอง จำแนกตามระดับการศึกษาละอาชีวะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียนที่ศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนคาทอลิก จำนวน 328 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า

1. ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดมณฑลจันทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก
2. ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดมณฑลจันทบุรี ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความหวังต่างกัน
3. ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนคาทอลิก สังกัดมณฑลจันทบุรี ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน ที่มีอาชีพต่างกัน มีความหวังไม่ต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

ยิโอมาน (Yeoman, 1978:5843) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของทัศนคติของผู้ปกครองกับตัวแปรคัดเลือก ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกจากกลุ่มของโรงเรียนในเขตเมืองวอชิงตัน มลรัฐอินเดียน่า กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้ปกครอง นักเรียนที่มีบุตรหลานเข้ารับการศึกษารวมโรงเรียนประถมศึกษาแบบ Non-IGE เขตเมืองวอชิงตัน พบว่า

1. ผู้ปกครองส่วนมากภูมิใจในโรงเรียนประถมศึกษาแบบ Non-IGE เขตเมืองวอชิงตัน และรู้สึกว่าการศึกษามีคุณภาพสูง
2. ผู้ปกครองพอใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก การเรียนการสอน การเคารพซึ่งกันและกัน
3. ผู้ปกครองส่วนมากเห็นว่าเด็กๆ มีความสุขสบายในบรรยากาศในห้องเรียน มีความก้าวหน้าในชั้นประสบการณ์ และกระตือรือร้นที่จะไปโรงเรียน
4. ผู้ปกครองเห็นว่า กฎ ระเบียบ และนโยบายของโรงเรียนเป็นเหตุเป็นผลและระเบียบการควบคุม ในโรงเรียนนั้นไม่เข้มงวดเกินไป
5. ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน
6. ผู้ปกครองส่วนมากพอใจในความเหมาะสมของบัตรรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน และไม่รู้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาเกินไป

7. ผู้ปกครองส่วนมากชอบการบันทึกเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนักเรียน ตลอดจนไปถึงการบันทึกการประเมินผลการเรียน ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบทักษะเฉพาะวิชาและรายงานโดยใช้เกรด A B C D E และ F

8. ผู้ปกครองส่วนมากสนใจโปรแกรมการศึกษาแบบเลือกสำหรับเด็กๆ

ฮานาเนน (Hakanen. 1975) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองและกลุ่มวิชาการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยแยกเป็นด้านต่างๆ คือ

1. ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคล
2. โครงการเรียนการสอน
3. ระดับการลงทุนทางการศึกษา
4. คณะครู อาจารย์
5. กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน
6. หมวดเบ็ดเตล็ด

โดยใช้กลุ่มตัวอย่างใน.....เขตท่าโกตา ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองยังขาดความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับความปั่นป่วนของโรงเรียน และการจัดการศึกษาได้มีการเสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น

2. การขาดข้อมูลข่าวสารการติดต่อภายในชุมชน ทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธกันภายในชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อยังไม่เพียงพอ มีข้อเสนอแนะให้มีการแจ้งนโยบายการติดต่อระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขาดงบประมาณ ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงิน เวลา และความจำเป็นในด้านอื่นๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

บรูซ (Bruce, 1972:60,6) ได้วิจัยบทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า ความคาดหวังของทางโรงเรียนที่เกี่ยวกับชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ที่จะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน สำหรับความคาดหวังของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา พบว่า

1. ครูใหญ่คาดหวังที่จะให้ผู้ปกครองนักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจการหรือการวางโครงการของโรงเรียนด้วย

2. ครูใหญ่คาดหวังที่จะให้ท้องถิ่น สังคม องค์การศาสนา หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ การอบรมสั่งสอนเด็กให้มากยิ่งขึ้น

3. ครูใหญ่คาดหวังที่จะทำให้การทำงานคาบเกี่ยวกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และอยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆ ของเด็กด้วย

4. ครูและผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้ครูใหญ่มีที่พัก หรือที่อยู่อาศัยภายในบริเวณโรงเรียน

5. ครูใหญ่มีความเห็นว่า การสื่อความหมายระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีอุปสรรค คือ การทำให้ความหมายของสิ่งหนึ่งสิ่งใดถูกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเนื่องมาจากการถ่ายทอดข่าว หรือการส่งข่าวเกิดความคิดพลาด

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศข้างต้นพอสรุปได้ดังนี้

- 1) การบริหารหรือการจัดการโรงเรียนโดยทั่วไปมีขอบเขตคล้ายคลึงกัน อาจแตกต่างกันบ้างในส่วน ของรายละเอียดปลีกย่อยขึ้นอยู่กับความจำเป็นของโรงเรียนแต่ละแห่ง
- 2) ความคาดหวังของผู้ปกครอง ต่อโรงเรียนจะประกอบด้วย ความคาดหวังต่อการบริหารและการจัดการด้านต่างๆ ของโรงเรียน โดยเฉพาะด้านวิชาการที่เป็นหน้าที่หลักของโรงเรียน ทั้งยังมีผลต่อนักเรียนโดยตรง และด้านที่ เกี่ยวข้องโดยตรงต่อชุมชนและผู้ปกครอง ดังนั้นการจัดการศึกษาและการบริหาร การศึกษาจะ ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ตามทิศทางและนโยบายการปฏิรูป การศึกษาของโรงเรียน ได้นั้น ผู้ปกครอง ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน โดยโรงเรียนต้องจัดให้ชุมชน ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมคิด ร่วมพัฒนาภารกิจของโรงเรียน รับฟังความคิดเห็น ของ ผู้ปกครองและชุมชนในการ จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน เพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศและประสิทธิผลทางการศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนาของสถานศึกษาและเกิด ความพึงพอใจของชุมชนและผู้ปกครอง ส่งผลถึง คุณภาพผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีควา สุข

9. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้รวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ ดังนี้

